

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜNÜN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ

I. GİRİŞ

1997 Ekim ayında İstanbul'da yapılacak Altıncı Askeri Tarih Seminerinde İkinci Dünya Harbinin öncesinde, devamında ve sonrasında meydana gelen askeri ve politik olayların Türkiye Cumhuriyetinin Ülkesine, Silahlı Kuvvetlerine, ekonomisine, sosyal yaşamına ve dış politikasına etkilerinin incelenmesi ve bu incelemelerin, Türkiye'nin bugünkü ve gelecekteki sorunlarına ışık tutarak çözüm getirmesi amaçlanmıştır.

Böyle bir konuyu seçmelerinden dolayı öncelikle Genelkurmay Başkanlığımızı ve ATASE'nin başta komutanı olmak üzere tüm yetkili ve emeği geçen personelini kutlarım. Çünkü, geçmişini bilmeyen milletler ve toplumlar, geleceklerini doğru bir biçimde planlayamazlar ve uygulama alanına koyamazlar.

Bizde bu tespitten hareketle, İkinci Dünya Savaşından sonra Türk Dış Politikasında önemli bir yer tutmuş olan Birleşmiş Milletler/BM ve onun bir organı olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi/GK'nin karar ve tutumlarını ve bunların etkilerini incelemeyi uygun bulduk.

Çünkü, 20.nci Yüzyıl, yerinde bir deyimle bir örgütler çağı olmuştur. Sayılan yüzleri hatta binleri aşan bu örgütler içinde başta BM olmak üzere, Avrupa Birliği/AB, Avrupa Konseyi/AK, NATO, WHO, FAO, IMF, ILO, IBRD, ECO, KEİB, İSADAK, OECD, OPEC, İKO ve daha bir çokları (i) (KOCAOĞLU, 1993; 177) gerek Türk toplumunu, gerekse Türk Devletini ve hatta bireylerini yakından ilgilendiren kararlar alıp uygulama alanına koymaktadırlar.

Alınan bu kararlar, başta Türk dış politikasında olmak üzere, iç politikada ve bireylerin yaşamında çok önemli etki ve değişikliklere sebep olmaktadır. İşte bu etkileri ortaya çıkarmak için konunun başlığında belirtildiği gibi önce BM'yi kısaca ortaya koyup, Türk dış politikasının temel eğilimlerini de belirttikten sonra, BM'nin bir çeşit anası sayılan Cemiyet-i Akvam'ın Musul Meselesindeki tutumundan başlayarak, başta Kıbrıs sorunundaki tutum ve davranışı, Körfez krizi nedeniyle ortaya çıkan Kuzey Irak'taki tutum ve kararlar nedeniyle ortaya çıkan problemler ve Türkiye'ye getirdiği sıkıntılar, Somali ve Bosna-Hersek'e asker göndermekten, Azeri-Ermeni çatışmalarındaki kararları sebebiyle BM'nin Türk

Prof. Dr. A. MEHMET KOCAOĞLU

Kırıkkale Ü. Hukuk Fakültesi

dış politikasını yakından etkileyen tutumu panoromik bir biçimde incelemeye çalıştık.

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NEDİR? NE DEĞİLDİR?

1. Birleşmiş Milletler Neden Kuruldu?

Bazı devletlerin güç ve egemenliklerini keyfi bir biçimde kullanması sonucu, dünya 25 yıl ara ile iki büyük savaşa sebep oldu. Bu iki savaşın ortaya koyduğu tahribat ve insanlığa verdiği acı, uluslararası ilişkilerin her alanda artmaya başlaması, tahrip gücü yüksek silahların inanılmaz ölçüde gelişmesi ve genişlemesi, uluslararası ilişkilerde herkesin başkalarının hakkına saygı göstererek, uyuşmazlıkları hakkaniyet ölçüleri içinde çözümlenmesi gerektiği yönündeki istekleri artmıştır.

İşte bu istekler, uluslararası alanda bir düzenin kurulmasını ve kurulan bu düzeni yürütecek etkin uluslararası örgütlerin kurulmasını gerektirmiştir. Böylece, düşüncel alanda başlayan örgütlenme faaliyetleri, uygulama alanına geçerek, 20. nci Yüzyılı, yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi neredeyse bir uluslararası örgütler Yüzyılı haline getirmiştir. Bunun sonucu, ulusal düzeyde olduğu gibi, uluslararası alanda da belirli ortak amaçları gerçekleştirecek devletler ya da hükümetler arası ve dışı, evrensel veya bölgesel nitelikli, genel ya da özel amaçlı, devletlerle eşgüdümlü veyahut devletler üstü (Supranational Organization) nitelikli sayısız uluslararası örgüt kurulmuştur.

Keşifler, sanayii ve teknik gelişmeler, teknolojiye baş döndürücü ilerlemeler, kısa süre içinde iki Dünya Savaşı olması, 20.nci Yüzyıldaki uluslararası ilişkilere örgütsel müdahaleleri bir zorunluluk haline getirdi. 19.ncu Yüzyılın sonundan itibaren imparatorlukların dağılması sömürgecilik faaliyetlerinin dünyada tepki toplaması, bir çok toplumun bağımsızlığını kazanarak ulus devletleri sayısının artmasını sağladı. Bu durum, bir yandan uluslararası toplumu parçalarken, öte yandan ulusların felakete karşı birleşmesini, aralarındaki dayanışmayı artırarak, uluslararası örgütler içinde birleşmelerini sağladı.

Fikirselsel düzeydeki gelişmeler, 19.ncu Yüz-

yla kadar, uygulama alanına pek konamadı. Bu Yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle devletlerin düzenlenmesi, sağlık sorunlarının halli, posta işletmeleri gibi teknik, ekonomik ve yönetsel alanda örgütler kurulmuştur. Avrupa devletlerinin zaman zaman yaptıkları ortak toplantılar, egemenlikten taviz vermemek ve günlük çıkarların korunması arasında kaybolup gitmiştir (KOCAOĞLU).

Ancak, bazı olaylar veya felaketler, insanları birbirlerine yaklaştırdığı gibi, uluslarında birbirlerine bağlanmalarını ve ortak çıkarlarını birlikte halletmelerini kolaylaştırır. İşte bundan dolayı, ciddi nitelikte siyasal ve evrensel kapsamlı bir örgütlenme denemesinin yapılabilmesi için, insanlığın ve uluslararası toplumun Birinci Dünya Savaşının acı ve ızdıraclarını görmesi gerekmiştir. Bu savaştan sonra uluslar bir araya gelerek bugünkü BM'nin kurulması fikrinin temelini oluşturan Milletler Cemiyetini kurmuşlardır.

2. Cemiyet-i Akvam ya da Milletler Cemiyeti

Birinci Dünya Savaşı 1914 ile 1918 arasında dört yıl sürdü. Savaşın sonunda dünya haritasında, özellikle Avrupa'da büyük değişiklikler oldu. Toplumların ve rejimlerin yapısı da önemli ölçüde değişti. Almanya, Avusturya, Osmanlı ve Bulgaristan devletleri teslim olmak zorunda kaldı (1918). Ve İtilaf devletleri ile ayrı ayrı antlaşmalar yapmak zorunda kaldılar.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dağıldı. Rusya'da Çarlık rejimi yıkıldı. Avrupa'da Çekoslovakya, Estonya, Letonya, Litvanya gibi yeni devletler kuruldu. Osmanlı Devleti parçalanarak, yerine Kurtuluş Savaşı sonucu Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Rusya'da Çarlık rejimi yerine Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği/SSCB oluştu.

Cemiyet-i Akvam ya da Milletler Cemiyeti işte bu karışık ve karmakarışık dönemde kabul edilen 1918 tarihli VERSAILLES

ANTLAŞMASI ile uluslararası uyuşmazlıkları barış yolu ile çözümlenmek suretiyle evrensel boyutlarda dünya barışını sürekli korumak amacıyla kurulmuştur.

Saldırıya karşı uluslararası güvenceyi ve ilişkileri geliştirmeyi de görev olarak üstlenen bu cemiyet, 1920'de resmen ve fiilen göreve başladı.

ABD Başkanı Wilson'un çabaları ile kurulan Cemiyetin Merkezi, İsviçre'nin Cenevre kentindeydi.

Kuruluşunun zirvesinde en çok altmış devleti bünyesinde toplayabilmiş olan bu Cemiyet, silahların sınırlandırılmasını sağlamak, saldırıya uğrayan devletlere yardım etmek, saldırgan devletlere karşı da önleyici ve engelleyici önlemler almak gibi geniş kapsamlı görevleri üstlenip, prensip olarak savaşı yasaklarken YETKİSİNİ sadece TAVSİYELERLE sınırlı tutmuştur.

Ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda hiçbir önlem alma hakkını eline almayan ve hiçbir yaptırım gücü bulunmayan Cemiyet, bilhassa büyük devletlere karşı etkisiz kaldı. Devletler arasında çıkan uyuşmazlıkları adalet ölçülerinde çözümlenemedi ya da Musul Meselesinde görüldüğü gibi kurucularının çıkarları yönünde kararlar almıştır (ii) (KOCAOĞLU-ÖKE; 158).

Cemiyetle birlikte Uluslararası Adalet Divanının kurulmuş olması da, uluslararası uyuşmazlıkların giderek büyümesini önleyemedi. İkinci Dünya Savaşının çıkmasını önleyemeyen Milletler Cemiyeti, 8-18 Nisan 1946'da yapılan tarihi bir toplantı sonunda görevini BM örgütüne bırakarak 31 Temmuz 1946'da hukuken de ortadan kalktı (KOCAOĞLU).

3. Cemiyet-i Akvam'dan Birleşmiş Milletler Örgütüne Varış

Milletler Cemiyetinin İkinci Dünya Savaşını önleyememiş olması, barışı sağlamak için uluslararası alanda örgütlenme fikrinin geliştirilmesini önleyememiştir. MC'nin esas amacı, savaşı önlemektir. Ancak, tüm devletlerin çıkarlarını bağdaştırmak ve aynı zamanda güvenliği sağlamak örgütün olanaklarını aşmıştır. Üstelik devletler arasında güç kullanılmasını yasaklayan ilk kuruluş olması bakımından, özellikle güçlü devletler tarafından egemenliği kısıtlayıcı bir kuruluş olarak fazlaca desteklenmemiştir. önemli bazı uyuşmazlıklarla çözmekle birlikte, güçlü devletlerin zayıflara karşı giriştikleri saldırılarda başarısız kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşının acı sonuçları, MC'nin kurulmasıyla yeni bir ideolojinin doğmasına neden olmuştur. Bu ideoloji, MC'nin başarısızlığına rağmen sürekli bir işbirliğinin sağlanma-

sı ve ulusal egemenliklerin belli ölçülerde sınırlandırılması ve bunu yapacak evrensel nitelikli ve MC'den daha etkili ve yetkili bir örgütün kurulmasını öngörmekteydi. MC'nin başarısızlığı dahi bu öngörüğü zayıflatmadı.

1939'da Almanya'nın SSCB ile ortaklaşa Polonya'yı işgal etmeleri, Almanya'nın 1941'den itibaren 'Sovyetler'e, Japonya'nın da 07.12.1941'de **Pearl Harbour'a** saldırımları, kısacası, **Alman Nazizmi, İtalya Faşizmi** ve, **Japon Militarizmi'nin** dünyayı bir anda kana bulaması, yukarıdaki ideolojinin gerçekleşmesinde ne kadar geç kaldığını göstermiştir. Böylece, MC'ye işlerlik kazandırmaktan vazgeçilerek, yeni bir örgüt olarak BMO'nün çalışmalarına başlandı.

ABD Başkanı Roosevelt, İngiltere Başbakanı **Churchil**, 14 Ağustos 1941'de yayımladıkları **Atlantik Bildirisi'nde** evrensel nitelikli bir örgütün kurulmasını istemişlerdir. BM adı, yukarıda adı geçen saldırgan üç devlete karşı savaş ilan etmiş olan 26 devletin imzaladıkları 01 Ocak 1942 tarihli bildiri de ilk defa yer almıştır. 26 devletin imzaladığı **Deklarasyon** 24 Şubat 1945'te Türkiye tarafından da imzalanmıştır.

Adı geçen bildiri, savaştan soma evrensel nitelikli barışı koruyucu bir örgütün kurulmasının gerekliliğini öngörüyordu. Bu konudaki kesin karar, 01 Kasım 1943'te ABD, SSCB, Çin ve İngiltere'nin Moskova'da imzaladıkları **Dört-Ülke** Bildirisiyle alınmış oldu (iii) (KOCAOĞLU).

Dipnot 5'te açıkladığımız ve BM'i kuran **Dumbarton Oaks Projesi**, yayımlandığı zaman acı tenkitlere uğradı. Çünkü, proje MC'ye kıyasla büyük devletlerin örgüte hakimiyetini artırmıştı. Adalet ve uluslararası hukukun temel ilkelerine atıf (yollama) lar da çok azdı. En önemlisi yeni sistemin işleme tamamen büyük devletlerin takdirine bırakılmıştı. Yapılan tenkitlerin çok şiddetli olmasına rağmen, mevcut projeyi bir yana iterek, yeni baştan ele almak mümkün olmamıştır. Böyle bir davranış, BMÖ'nün kurulmasını süresiz erteleyebilirdi.

Projede önemli bir boşluk bırakılmıştı. Barışı korumakla görevli olan Güvenlik Konseyindeki oylama yöntemi saptanmamıştı (iv) (KOCAOĞLU)/(BELİK; 5)/(AKAT). Bu durum, Churchil, Roosevelt ve Stalin arasında Kırım Yarımadasında bulunan YALTA kentinde yapılan 4-

11 Şubat 1945 tarihli meşhur Yalta Konferansı'nda çözüme bağlandı. Beş büyük devlete "VETO" hakkı tanıyan sistem kabul edildi. BMÖ'ne son şeklini verecek konferansın ABD'nin San Francisco kentinde toplanması ve bu toplantıya 01 Mart 1945'e kadar ortak düşmana karşı savaş ilan etmiş olan devletlerin kabul edilmeleri de öngörülmüştür. Konferans, 25 Nisan 1945'te San Francisco'da toplanmıştır. BM Anayasası/Charte Türkiye'nin de dahil olduğu 46 devlet tarafından tartışılmıştır. Konferans, küçük devletlerin büyüklerin hegemonyasını birazcık hafifletmek için verilen çetin mücadelelerle geçmiştir. Özellikle büyükleri veto konusunda yumuşatmak mümkün olmamıştır. 25. 06. 1945'e kadar süren konferans sonunda 110 maddelik BM Antlaşması/Şartı ile Uluslararası Adalet Divanı'nın/UAD statüsünü oluşturan 70 maddelik Ek'i oybirliğiyle kabul edilerek, 26 Haziran 1945'te 50 devletin temsilcisi tarafından imzalanmıştır. Büyük devletlerin tümü ve imzacı ülkelerin çoğu tarafından onaylanan Şart (Chart) 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girmiştir, (v)

4. Birleşmiş Milletler Örgütünün Amaçları, İlkeleri Ve Faaliyetleri

BMÖ'nün amaçları, kuruluş yasasında belirtilmiştir (m. 1). Buna göre örgüt, uluslararası barış ve güvenliği koruyacak; dostça ilişkileri koruyacak ve geliştirecek; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda işbirliğini sağlayacak ve sorunları barışçı yoldan çözümlenmek için devletlerin dış politikalarını uyumlaştırmak için gayret sarf edecektir.

Barış ve güvenliği korumak için kabul ettiği ilkeler şunlardır (m. 2): Egemenliklerin eşitliği, yükümlüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi, uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümlenmesi, kuvvet kullanmak veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmamak, her devletin BM Antlaşması hükümlerine uygun davranmak, BMÖ'ce alınacak zorlama tedbirleri dışında ulusal egemenlik konularına karışmamak BM'nin temel ilkeleri olarak kabul edilmiştir.

Bu amaç ve ilkeleri çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, bozulan barış ve güvenliğin tekrar sağlanması, hukuk ve adalete saygı, hoşgörü ve iyi komşuluk, hukukun temel

ilkelerinin ve insan haklarının geliştirilmesi ve yerleştirilmesi, ekonomik ve sosyal problemlerde işbirliği, bilim ve teknolojik gelişmelerden insanlığın faydalandırılması BMÖ'nün çeşitli organlarının uğraştıkları faaliyet alanlarını oluşturmaktadır (KOC AOĞLU)/(ARI).

BMÖ'nün kişilik ve yetkileri kuruluş amaçları ile sınırlıdır ve BM Yasasında belirtilmiştir. BM üye olmak için barışsever olmak şarttır (m. 4) ve BM'ye üye olmak için Genel Kurul'un 2/3 oy çoğunluğu ile kabulü gerekir. BM'de ki üyelerin eşitliği ilkesi geçerli olmakla birlikte, evrensel nitelik taşıyan ve 182 devleti bünyesinde toplayan dünyanın en çok üyeli bu kuruluşunda eşitlik ilkesi baştan bozulmuştur.

Barış ve güvenliği korumakta birinci derecede sorumlu olan Güvenlik Konseyinde beş büyük devlete **daimi üye statüsü** tanımakla eşitliği bozmuştur. Bu üyelere tanınan "**Veto Hakkı**" eşitliği bozan ikinci unsurdur. GK'nin aldığı kararlara uyma zorunluluğunu da dikkate alırsak, BMÖ'de eşitlikten bahsetmek mümkün olmaz. Eşit olmayan statüdeki üyelerin oluşturduğu bir kuruluştan çıkan kararların da adil ve uygulanabilirliğinden bahsetmek de mümkün olmaz. Nitekim BMÖ, inanılmaz zaafılar içinde felç olurken, çoğu kararlarda karar alamayan hantal kuruluşlardan biri haline gelmiştir (vi) (KOC AOĞLU).

Güvenlik Konseyindeki "veto sistemi" sürekli üyeler arasında çoğu zaman bir güç gösterisi haline dönüşmüştür. Barışı gerektiren en önemli konularda bile ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin istemedikçe Güvenlik Konseyinden karar çıkartmak mümkün olmamaktadır. Öncelikle bu veto adaletsizliği ortadan kalkmalı, örgüt güçlerin değil, hak ve adaletin istediği gerçekten evrensel değerlere sahip ve BM adına lâıyk kuruluş haline dönüştürülmelidir.

İşte bu nedenlerden BM Genel Kurulu veya GK tarafından alınan kararları, hiç bir devlet çoğu zaman adil bulmamış ve çıkarlarıyla da çatıştığı sürece uygulamamıştır. Sonunda yaptırım ve müeyyidelerin çoğu kağıt üstünde kalmıştır. Yaptırımın uygulanması genellikle güçlü devletlerin, bilhassa ABD'nin istekleriyle bağlı kalmıştır. Nitekim, 1950'lerde Kore'ye, 1991'de Körfez'e, 1996'da Bosna-Hersek'e yapılan müdahaleler, hep ABD'nin teşviki, gücü ve isteğiyle olmuştur. 2000 Ti yılları görmeye 900 günden az kaldığı şu

günlerde, ABD istemeden BM kararlarının uygulama şansı pek yoktur.

Bununla beraber, BM kararları uluslararası kamuoyunun oluşmasında çok önemli rol oynamaktadırlar. ABD gibi süper güç bile, BM Genel Kurulundan kendi aleyhine bir karar çıkmamasına özen göstermektedir. Yapacağı tüm faaliyetlerde BM Genel Kurulundan bir karar çıkartarak, kendi ve dünya kamuoyuna haklılığı imajını vermektedir. Uluslararası ilişkilerde de önemli olan haklı olmak değil, haklı olduğuna kamuoylarını inandırmaktadır.

İşte bu şartlar altında da alınmış olsa Birleşmiş Milletlerin Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararları, Türk dış politikalarını yakından etkilemiştir. Bu nedenle önce Türk dış politikasının temel prensiplerini kısaca belirttikten sonra, BM kararlarının etkilerine geçeceğiz. Çünkü, dış politikanın temel nitelikleri bilinmeden BM kararlarının dış politika üzerindeki etkileri doğru olarak anlaşılabilir.

III. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK DİŞ POLİTİKASINI BELİRLEYEN TEMEL ETKENLER

1. Dış Politika Kavramı ve Bu Politikayı Belirleyen Temel İlkeler

Her ulusun ya da her devlerin kendine has gelenekselleşmiş ulusal politikaları olduğu gibi, zaman içinde gelişmiş ve olgunlaşmış uluslararası politikaları da vardır. Uluslararası politika, hem bir güç mücadelesi ve hem de uluslararası belli konularda bir seri politik etkinlikler olarak algılanmaktadır.

Dolayısıyla uluslararası politika, devletlerarası çeşitli ilişkilerde bir üstünlük ve çıkar sağlamaya yönelik bir mücadele aracı olarak görülmektedir. Böylece, bir taraftan kendi ulusal güvenliklerini sağlarken, öte yandan da uluslararası etkinliklerini genişletmek istemektedirler (COPLİN).

. Uluslararası ilişkiler alanında en temel öge güç ve çıkardır. Ancak, tüm tarihsel süreç içinde aslında güce dayalı olan davranış biçimleri etik ve uluslararası hukuk değerleri arkasına saklanarak

dünya kamuoyuna yansıtılmıştır (vii) (ERGİN; 24)/(MORGENTHAU;2). H. J. MORGENTHAU'mm belirtmiş olduğu gibi, sonuçta uluslararası politikanın temel aracı, **"bir güç ve iktidar mücadelesidir"** (MORGENTHAU). Bu nedenle her devlet, uluslararası politikasını, uluslararası alandaki güç ve olanaklarıyla orantılı ve uyumlu olarak saptar. Böylece, dış politikada **idealizmin** yerini **realizm** yani politik gerçekçilik almıştır. Dolayısıyla, dış politika üreticileri, rasyonel çıktı elde edebilmek için mevcut alternatifleri ve bu alternatiflerden hangisini seçmesi gerektiğini güç ve olanaklarıyla uyumlu bir biçimde yapmaktır.

Bu nedenle, her çeşit zaaf, önyargılar, kamuoyu baskısı gibi veriler, rasyonel bir dış politikayı etkiler. Ülke çıkarlarını azami derecede korumak, dış politikanın özüdür. Politik kültür, duygusallıktan uzak ve objektif olmayı gerektirir. Ulusal varlığı ve bütünlüğü tehlikeye düşürmemek, politika alanında üstün bir erdemdir. Uluslararası ilişkilerde gerçek ile **gerçek yerine konan** şeyler farklıdır. Tüm devletler, kendi özel istek ve eylemlerini, dünyanın moral ve hukuksal amaçlarına uygun olduğunu ileri sürerek ve yoğun propaganda vasıtasıyla bunu kabul ettirmeye çalışırlar. Sonuçta, devletlerin dış politikalarını geçici arzular değil, akıl, hesap ve ulusal çıkarlar belirler ve uygulamaya koyar.

2. Dış Politikada Amaçlar Ve Bu Amacı Belirleyen Vasıtalar

Dış politikanın temel amacı, ulusal varlığı sürdürmek ve ulusal çıkarları korumaktır. Bu da siyasal, sosyal, toplumsal ve ekonomik sistemiyle, egemenlik ve bağımsızlığını korumakla olur. Toplumsal gelişme ve ekonomik kalkınmasını sağlayarak, **"Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak"** dış politika amaçlarına ulaşmayı kolaylaştırır (KOCALOĞLU)/(GÖNLÜBOL; 60).

Dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için her devlet, uluslararası ilişkilerde ve dış politikada bir yol izler. İşte bu genel tutum ve davranışlara dış politika stratejisi denir.

Bu strateji ile ülkenin dünyadaki prestiji artırılmaya çalışılır. Prestij politikasının amacı, bir ulusun ya da devletin gerçekten sahip olduğuna inandığı ya da öteki devletlerin veya ulusların öyle sanmalarını istedikleri gücüyle, onları **etki altın-**

da bırakmaktır (viii) (KOCAOĞLU; KEYNES, 1919:6).

Dış politikanın temel araçları olarak diploması, propaganda, ekonomik yöntemler, içişlerine karışma ve savaş kullanılmaktadır. Savaş, maliyet, risk ve kazanç hesaplarının çok dikkatli yapılmasını gerektiren bir olgudur. Rasyonel kazançlar sağlayacağından emin olmadan kullanmak, akıllıca bir iş olmaz ve çok pahalı bir risktir. Kazanmak kadar kaybetmekte mümkündür. Bu nedenle en son başvuru bir vasıta. Diğerleri ayrı ayrı ya da hep birlikte kullanılabilir (KOCAOĞLU).

Devletlerin dış politikasını oluşturan hükümetler olmakla birlikte, aslında hükümetler gelip geçicidir. Uluslararası politikanın yürütülmesinde diploması beyindir (ix) (KOCAOĞLU). Diplomaside ehliyetizlik ülke hesabına felaketle eş anlamlı sayılmaktadır. Bugün ABD yönetici ve diplomatları, uluslararası ilişkilerde fiili güç kullanmaktan çok "ABD'nin karşı konulmaz bir güç olduğunu göstermeye çalışmakta"dırlar. Böylece, ülkelerin ve toplumların düşünce ve eylemleri üzerinde egemenlik kurmayı amaçlamaktadırlar.

Sonuçta, hem kendi uluslarında devletine karşı bir güven ve hem de ulusta bu politikanın bedeline katlanacak bir heyecan ve azim yaratmak amacı güdülür. Bu amaca erişmek için sürekli propaganda yapılır. Hıristiyan kültürüyle yetişmiş insanların oluşturduğu Batı ülkeleri, tarihin her döneminde ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkilerin ve dış politikanın aracı olarak propagandanın amacını anlayarak, etkin bir biçimde kullanmaktadırlar (x) (KOCAOĞLU)/(ARMAOĞLU).

Dış Politikada propagandanın amacı, dünyada kamuoyu yaratmaktır. Ancak, uluslararası sorunların hepsinde aynı duyarlılığın gösteren adil bir kamuoyu yoktur. Özellikle güçlü devletler, dünya kamuoyunun etkisiyle ulusal çıkarlarından ve politikasından vazgeçmemektedirler. Bu durum Ortadoğu'da, Kafkasya'da, Çeçenya'da, Doğu Türkistan'da, Balkanlar'da AB'de hep gözlenmektedir. Zaten dış politikada bir konunun doğru ve adil olması önemli değildir. Önemli olan onun algılanması ve yansıtılması biçimidir.

3. Türk Dış Politikasını Belirleyen Temel Etkenler

Dış politikanın belirlenmesinde bir ülkedeki sosyo-psikolojik durumlar, uluslararası yapının özellikleri, ulusal ve uluslararası düzeydeki ideo lojiler, ulusal ve dünya kamuoyları ile toplumsal ve hukuksal yapı çok önemli rol oynar (KOCAOĞLU)/(GÖNLÜBOL)/(CLAUDE, 1965)/(KAPANİ, 1978)/(MORGENTHAU, 1968; 251)/(FRANKEL, 1963)/(SPANIER, 1965; 8)/(SOYSAL, 1964). Bunlardan biri ya da birkaçı veya hepsi dış politikayı biçimlendirir.

Devletin siyasal, sosyal, hukuki ve ekonomik yapılarına göre, çeşitli organ, baskı ve çıkar gruplarını, i. ve dış odaklar ve bunların işbirlikçileri, değişen ölçülerde dış politikanın belirlenmesinde rol oynarlar ve bu konuda alınacak kararların belirlenmesine katılırlar.

Türkiye'nin dış politikasını belirleyen etkenlerin başında, O'nun stratejik konumu yani coğrafyası, güvenliğinin sağlanması, ekonomik ve sosyal zorlukları, kalkınma arzusu ile yöneticilerin felsefesi önemli rol oynamıştır.

Öncelikle şunu belirtmek zorundayım. Türkiye'nin dış politikası 1960'lara gelinceye kadar, askeri konularda olduğu gibi ve ona paralel bir biçimde Türk kamuoyunda özgürce tartışılmaya açılmamış ve buna fırsat verilmemiştir (xi) (İLHAN, 1992)/(ARMAOĞLU, 1991; 426). Dış politika konularının tartışılması, bu konularda yapılacak hataları önler. 1990'lar gelinceye kadar askeri konular da hiç tartışılmamıştır. Dış politikadaki askeri konuların önemi inkar edilemez. Çünkü savaş, diplomasinin başaramadığını en son başarıma vasıtası olarak kullanılır.

Türkiye'nin coğrafyası, O'nu dünyanın en güçlü ve emperyalist emeller besleyen (KOCAOĞLU) SSCB ile komşuluğu zorunlu kılmakla kalmamış, bu ülkenin sıcak denizlere çıkışını sağlayan Boğazların da elinde olması nedeniyle sürekli Sovyet tehdidine maruz bırakmıştır. Çekişen kutupların ve çeşitli çıkarların çarpıştığı Ortadoğu, Kafkasya ve Balkan üçgenindeki bir Türkiye, kendisini sürekli tehdit altında hissetmiştir. Kuzey komşusuna karşı kendini güvenlikte hissetmeyen Türkiye, NATO'ya katılmak zorunda kalmış ve katıldığı tarihten somada Batının ileri karakol görevini üstlenmiş ve durum Türkiye'yi özellikle Müslüman ülkeler nezdinde, Batı emperyalizminin Ortadoğu'daki aracı durumuna sokmuştur (ÜLMAN, 1966; c.3, s.4/337).

Sovyetlerin sıcak denizlere inme ve 1946'larda da tekrarlanan toprak istemek biçimindeki geleneksel tutumu, Türkiye'yi hep güvenlik endişesine sokmuştur. Bu korku, Türkiye'nin Batı Dünyası içindeki ve uluslararası sisteme ters düşmeyecek, dengeli, ürkek ve pasif politika izlemesine sebep olmuştur. Egemenlik ve bağımsızlığın korumak endişesi, güvenliğini sağlamak felsefesi ile birleşince, Batı ittifakı içinde yer almaktan başka çare olmadığı noktasına getirmiştir. Bu nokta, bu korku, dış politikada Türkiye'yi çoğu zaman haklının ya da haklıların yanında değil, Batının çizdiği sınırlar içinde kalmaya zorlamıştır.

Ulusal karakter, bir ülkenin en önemli güç kaynağıdır. Her ulusun bireylerinin ve toplumun sahip olduğu nitelikler, maddi ve manevi değer ulusal karakterin oluşmasında önemli rol oynar. Ülkeyi yönetenlerin kişiliği, karakteri, kısaca yöneticilerin hayat felsefeleri dış politikayı etkileyen önemli faktörlerdir.

Türkiye Cumhuriyetini kuran Atatürk ve arkadaşlarının kişilik, karakter ve amaçları Türk dış politikasının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Atatürk ve yakın arkadaşları, Batı tipi liberal ve demokratik bir devlet yapısına ulaşmayı benimseyerek, ilk günden itibaren bunu gerçekleştirecek politikalar üretmeye çalışmışlardır. Batıya karşı duyulan bu yakınlık zaman içinde işbirliğine dönüştürme gayretlerine girişilmiştir. Ancak, bu işbirliği Batılı devletlerin isteklerinden ve çıkarlarının gerektirdiğinden daha fazla olamamıştır. Tüm çabalarına rağmen 1960' tan beri AB'ye alınmamıştır (xii) (BARRACLOUGH, 1966; 157).

Modernleşmek ve Batılılaşmak isteyen Türkiye'nin önünde en büyük engel, ekonomideki bozukluklar ve kaynak kıtlığı idi. 1945'lerden itibaren uygulama alanına konulan çok partili demokratik hayatın temelinde Batı tipi bir toplum yaratmanın yanında, Sovyet yayılcılığına karşı ABD ve Avrupa'nın desteğini kazanmak arzusunun yattığını söylemek yanıltıcı olmaz.

Ayrıca, Truman Doktrini ve Marshall Yardımı çerçevesinde ABD'nin ekonomik ve askeri yardımlarından yararlanmak arzusu da vardı. Bu arzu ile Türkiye, tüm çevresine sırtını çevirerek, "**Batılı devletlerin ne şekilde hareket edeceğini önceden tahmin edip, onlardan önce davranmak ve geri kalmamak**" politikasını, dış politi-

kasının mihenk taşı haline getirmiştir (LEVİS, 1955; 145).

Batı demokrasisi ve savunması dışında kalmak istemeyen Türkiye, **Kore Savaşı**na 4500 kişilik bir Türk Birliği yollayarak NATO'ya alınmasını kabul ettirebilmiştir. Ancak, Sovyetlerin emperyalist amacından korkan Türk yöneticileri, Türkiye'yi NATO'nun ileri karakolu durumuna getiren konumundan kurtaramamışlardır.

Türk dış politikasını yönetenler, Batıya olan bağlılıktan vazgeçemedikleri için, gerek Batılı devletlerin ve gerekse onların denetimindeki başta BMÖ olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşların çerçevesi dışında Kıbrıs konusunda açık, net ve bağımsız bir politika üretememişlerdir (GÖNLÜBOL-SANDER-ESMER-SAR-ÜLMAN-BİLGE-SEZER-KÜRKÇÜOĞLU, 1989; 338/385).

IV. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KARARLARI VE TÜRK DİŞ POLİTİKASI

1. Musul Meselesinde Milletler Cemiyeti, Taraflı ve Türkiye'nin A-leyhine Bir Tutum Takınarak Musul Vilayetinin Elimizden Çıkmasına Sebep ve Alet Olmuştur.

Lozan Barış Antlaşmasının çözümlemeyen bıraktığı üç temel mesele vardı: Bunlar İngiltere ile Musul anlaşmazlığı, Fransa ile Osmanlı borçları meselesi ve Yunanistan'la ahali değişimi konusu idi. Musul meselesi, Kurtuluş Savaşından sonra yalnız Türkiye ile İngiltere arasında değil, aynı zamanda Türkiye ile diğer Batılı devletler arasındaki ilişkilerin seyrinde ve gelişmesinde çok önemli rol oynadı. Hatta Şeyh Sait isyanının çıkartılmasında önemi inkar edilemez (xiii) (KALAFAT/ (KOYAN, 946y(ÖKEy(KÜRKÇÜOĞLU,1978; 198).

İngilizler 15 Kasım 1918'de Mondros Mütarekesinin 7. maddesine dayanarak Musul'u işgal ettiler. Sevr Antlaşması Musul'u kurulması düşünülen **Kürdistan** devletine terk ediyordu (m.64). Musul, Misak-ı Milli'de tespit edilen sınırlar içinde kalıyordu. Fakat, Milli mücadelede Musul düşmandan kurtulmadan Mondros Mütarekesi imzalanmıştır.

Lozan Antlaşması, Irak'la Türkiye arasında hududun 9 ay içerisinde Türkiye ile İngiltere arasında müzakere yolu ile saptanmasını, mesele bu yolla halledilemezse, itilafın Cemiyet-i Akvam tarafından karara bağlanmasını öngörmüştü (m. 3/2).

İngilizler, Musul vilayetinin Misak-ı Milli hudutları içinde kaldığını, ahalisinin Türk ve Müslüman olduğunu, plebisit yapılmasını kabul etmedikleri gibi, Hakkari Vilayeti üzerinde de haklar ileri sürmeye başladılar. Karşılıklı müzakerelerde sonuç alınmayınca, mesele, Milletler Cemiyetine intikal etti.

Cemiyet, Musul Meselesi hakkında inceleme yapıp, rapor vermek üzere bir Komisyon kurdu. Komisyonun raporu 25 Eylül 1925'de MC'ye sunuldu. Rapor, Musul'un Irak'a katılması gerektiğini ve ayrıca Kürtlerin haklarının garanti alınmasını tavsiye ediyordu. İngiltere'nin kontrolünde olan MC Konseyi, tavsiyeye uyarak Musul'u Irak'a bıraktı ve zaten bizim olan Hakkari'nin de Türkiye'ye bırakılmış olduğunu teyit etti.

Şeyh Sait isyanı ile uğraşan Türkiye'nin Irak'a karşı askeri bir harekâta girişemeyeceğini iyi hesaplayan İngiltere, Musul meselesinde direnmesini sürdürmüş ve sonunda resmen Türkiye'den ayrılmasını MC Konseyi'nin kararıyla hukukileştirmiştir(xiv)(KOC AOĞLU)/(ARMAOĞLU) / (ÜNAL).

Milletler Cemiyeti Konseyi'nin kararları Türkiye'de büyük bir tepki yarattı. Hatta Türk-İngiliz savaşından bile bahsedilmeye başlandı. Ancak, o günkü şartlar altında Türkiye'nin imkânları buna fırsat vermeyecek kadar yetersizdi.

Nitekim, dokuz yıllık bir savaştan çıktığımızı vurgulayan Dışişleri Bakanı T. Rüştü **ARAŞ "Musul'un muallâkta kalan arazi meselesinde fedakârlıklara katlandık. Musul hakkında alınan kararı tanımamak, bizi ister istemez savaşa sürükleyecekti. Buna takâtimiz yoktu. Faşist İtalya aleyhimize yürümeye hazırdı. Atatürk ve hükümet bunu çok iyi biliyordu. Bunun içindir ki, bağırmıza taş basarak, Musul'u bırakmaya razı olduk"** diyerek, acı gerçeği ifade etmiş olduk (KOC AOĞLU)/ (AKŞİN, 1969;9)/(ÖKE)/ (LONGRİGG,1986)/ (LUCE, 1935)/ (MONREO, 1963).

M. Kemal ATATÜRK de, son C.H.P Kurultayında Milletler Cemiyeti ile ilgili olarak özetle şunları söylemiştir: **"İlk bakışta mesele bir hudut ve petrol meselesi olarak gözükmiştir. Halbuki, meselenin yeni ve önemli bir boyutu vardır. Bu da, Musul Meselesi dolayısıyla Avrupa devletlerinin Şark milletlerini ezme arzusunun vazgeçemediklerinin açıkça belli olmasıdır. Şark'ı Avrupa'nın baskısından korumak için, Doğu milletlerinin Batı'nın kendi menfaatlerine alet ettiği Milletler Cemiyeti yerine, bir araya gelmesidir. Bazıları, Doğu milletlerinin bu işe hazır olmadığını ileri sürebilir. Ancak, son yıllarda Şark milletlerinin başına gelenler, onlara bir asırlık tecrübe kazandırmıştır."**

Atatürk'ün bu çağrısı Londra'da propaganda olarak nitelendirilecek ve küçümseyici bir tavırla, "Türkler, şu anda Şark'ı peşlerinden sürükleyebilecek milletler içinde sonuncusudur." denecektir. Rize Milletvekili Ekrem Bey, Milletler Cemiyetinin Birinci Dünya Savaşından galip çıkan devletlerin teşkil ettiğini ve **uluslararası bir sorunu, "siper alarak, mümkün olan her şeyi aralarında pay etmek istediklerini"** ifade edecektir (xv) (KOC AOĞLU)/(ÖKE).

İngiltere'nin emperyalist oyunu, Şeyh Sait gibi çıkarıcı yerli işbirlikçilerin hareketiyle bütünleşince, MC gibi güçlülerin çıkarlarını hukukileştirmek için kurulmuş olan örgütçe de desteklenince Musul elimizden kayıp gitmiştir. Atatürk gibi bir lidere rağmen Türk dış politikası da emperyalist oyun karşısında başarısız kalmıştır (xvi) (ÜNAL).

2. Kore Savaşı, Türk Askeri Ve Türkiye'nin Nato'ya Kabulü

II. Dünya Savaşından sonra Sovyetler, Rus emperyalizmini canlandırarak Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu Asya istikametinde faaliyetlere geçti. Tüm, bu faaliyetleri sürdürürken İran, Türkiye ve Yunanistan üzerinde de korku ve oyunlara girişerek, bir yandan Akdeniz'e, öte yandan da Basra Körfezi ve Hint Okyanusuna inme çabalarına girişti. Önce İran'a yerleşme çabalarını sürdürdü. Potsdam Konferansından beri ileri sürdüğü Boğazlardan üs istekleriyle, Kars ve Ardahan bölgelerinin Rusya'ya terki arzusunu bir tehdit haline

dönüştürdü (xvii) (ARMAOĞLU).

Sovyet emperyalizminin canlanması ve Moskova'nın direktifleriyle 25 Haziran 1950'den itibaren Kuzey Kore, Güney'e karşı saldırıya geçti. Rusya bu saldırıyı plânlı bir biçimde, tüm sınır boyunca yaptırmaktaydı. Bu saldırı, ABD'nin Asya'dan atılması için plânlanmıştı ve harekete geçmek için de Çin'de kurulan komünist rejimin pekişmesi beklenmiştir.

Bu direkt saldırganlık karşısında ABD derhal BM harekete geçirdi. 1945'te kurulmuş olan BM Güvenlik Konseyi, BM Antlaşması hükümlerine uygun olarak, Güney Kore'nin yardımına asker göndererek katılma kararı aldı. Bilindiği gibi GK, uyuşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmemesi halinde saldırının ve savaşın önlenmesi ve bastırılması ile ilgili olarak askeri harekât veya ekonomik müeyyideler için karar alarak uygulayabilir (m. 28-51).

Üye devletlerin vereceği silahlı kuvvetlerle, GK saldırganına karşı zorlama önlemleri de olabilir. Bu cümleden olarak, özellikle ABD'nin öncülüğünde bir **Birleşmiş Milletler Kuvveti** teşkil edildi. Başına da ABD Ti general McArthur getirildi.

Türkiye bu kuvvete, 4500 kişilik bir tugayla katıldı. Kore savaşında Türk askeri destanlar yazdı. Kahramanlık örnekleri verdi. Yüzlerce gencimiz şehit oldu. Kore de akan Türk kanı ve kahramanlığı karşısında Avrupalılar, biraz da ABD'nin zorlamasıyla NATO'ya aldılar (ARMAOĞLU).

Türk kamuoyunun ve yöneticilerinin Sovyet tehlikesi karşısında duydukları güvenlik endişesi, 4 Nisan 1949'da Washington'da kurulan NATO'ya bir an önce girme isteğini doğurmuştu. Mayıs 1950'de CHP'li Dışişlikler Bakanı **Necmettin SADAK** ilk başvuruyu yaptı. Kabul edilmedi. Daha sonra DP'li **Fuat KÖPRÜLÜ**'nün çabaları ve Kore Savaşına katılan Türk Tugayının başarılarının dünya kamuoyunda yarattığı olumlu hava, 18 Şubat 1952'de Türkiye'nin Yunanistan'la beraber NATO'ya kabulünü sağladı. Kore Savaşı ile Sovyetler ABD'yi Kore'den atamadılarsa da, bu vesile ile Türkiye GK kararlarına uyararak Kore'ye asker gönderdi. Tüm bu olayların sonunda Türkiye NATO'ya girdi ve Türkiye'nin NATO'ya girişi, bu tarihten itibaren Türk dış

politikasının temel unsurlarından biri haline geldi. Türkiye NATO tarafından alınan tüm kararlara, çok önemsiz birkaç istisna dışında uydu ve onları uyguladı. Bu sayede de Sovyet tehdidinin direkt etkisinden uzaklaşmış oldu. NATO sayesinde tüm dünya ve Türkiye, bir bakıma uzun bir barış dönemi yaşamıştır. Bunun aksini söylemek ispatı oldukça zor olan bir iddiadan ileri gidemez.

3.Kıbrıs Uyuşmazlığı ve BM Kararları

a. Kıbrıs'ın Kısa Tarihi

Bilindiği gibi Kıbrıs Adası, 1571'den 1878'e kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Rusların Balkanlara, Doğu Anadolu'dan da İskenderun Körfezine sarkarak "Yakındoğu ve Hindistan"ı tehdit etmesine karşı, Osmanlı'nın hükümlerlik hakları saklı kalmak ve Osmanlı üzerindeki Rus tehlikesi kalktığı zaman tekrar Osmanlı'ya iade edilmek üzere yapılan gizli bir anlaşma ile Kıbrıs Adası, İngilizlere geçici olarak terk edildi (xviii) (KOCALOĞLU)/(ÜNAL)/(SANDER, 1987; 152).

Kıbrıs 1950'lerden itibaren, özellikle 1954'te uluslararası bir sorun niteliğini kazanarak BM'nin gündemine girdi. Bu tarihten itibaren her zaman siyasi niteliği ağır basan bir uyuşmazlık haline geldi: Çünkü, Kıbrıs Rum tarafı ve Yunanistan Kıbrıs adasının mevcut ve geçerli hukuki statüsünü değiştirerek, Enosis'i gerçekleştirmek çabaları içine girmişlerdir (xix) (GÜREL, 1993; 53-98/111-126).

1963 'te Makarios'un Türk toplumunu azınlık durumuna düşüren ve hatta kısa yoldan Türk toplumunu yok etmek isteyen uygulamaları ve kurulan Kıbrıs Devletini müşterek devlet niteliğinden sadece Rumların devleti durumuna sokan davranışlarıyla başlayan mücadele, 1974 Barış Harekâtı ve Kıbrıs Türk toplumunun katliamdan kurtulması ile yeni bir boyut kazandı ve dünyanın gündemine oturdu.

13 Şubat 1975'te Türk toplumu, gelecekte oluşturulacak bağımsız Federal Kıbrıs Cumhuriyetine esas olmak üzere **Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni** ilan etti. 1974 Harekâtı Türk toplumunu Jenositle yok edilmekten kurtarıştı. Ancak, ekonomik bakımdan sıkışmış ve dünyadan soyutlanmış Kıbrıs Türk halkı, 1983'te Kuzy Kıbrıs

Türk Cumhuriyetini/KKTC ilân etmek zorunda kalmıştı (KOCAÖĞLU)/(TOLUNER, 1977; 53-98/111-126)/(ÖNEN). O tarihten bu yana KKTC," dünyaca tanınmış ve BM'ce kabul edilmiş olmamasına rağmen bağımsız bir devletin tüm fonksiyonlarını ifa edecek biçimde faaliyetlerini sürdürmektedir.

b.Kıbrıs'ın Birleşmiş Milletlerin Gündemine Girmesi

Bilindiği gibi Lozan Barış Antlaşması ile Kıbrıs üzerindeki haklarımız İngiltere'ye bırakılmıştır. 1950'lerde Yunanistan'ın Kıbrıs'ı uluslararası alana çıkarmasına kadar, Türkiye Ada'nın statüsü ve durumu ile siyasi olarak hiç ilgilenmedi. Bu durum dahi, Türk dış politikasının belli hedeflerinin olmadığını, hep olaylar ortaya çıktıktan sonra, yine fazla olay çıkarmadan sorunlara tavizkâr bir biçimde çözümleme genel tutumuna uygundur. Ancak şunu da belirtmemek pek dürüstlük kuralına uygun düşmez. Türliye'nin en tavizkâr dış politika konusu hangisi dersek, bunun en tipik örneği de Kıbrıs hakkındaki Türk dış politikasıdır.

1950'lerden itibaren Türk kamuoyu da Kıbrıs ile ilgilenmeye başlamıştır. Ancak, bu dönemin soğuk savaş koşulları, ülke çıkarlarının Batı bloku içinde kalınarak güvenliğin sağlanmasını gerektirdiğinden, özellikle İngiltere ile sorun yaratmak istemeyen Türk hükümetleri, konunun üzerine fazla gitmemiştir.

Ancak Yunanistan 1950'lerden itibaren Kıbrıs'la ilgileneceğini her haliyle belli etmiştir. 1951'de Ankara'ya gelen Yunan Başbakanı Sofakles VENIZELOS'a, Menderes'in, "**Kıbrıs konusunu, Türk-Yunan dostluğu içinde çözümleneceğini**" belirtmesi, ABD'nin de Yunanistan'a Kıbrıs konusunda BM'de açıkça destek vereceğini beyan etmesi üzerine, Yunanistan konuyu 1954'te BM Genel Kuruluna götürdü (xx) (GÜREL)/(TOLUNER).

Yunanistan "**self-determination**" prensibine dayanarak, Ada'nın kendi ülkesine, katılması ve böylece, Anadolu'daki Türk toplumunu rızası hilâfına, İngiltere egemenliği yerine Yunanistan egemenliğine bağlamak çabalarına girişmiştir. 1954-1958 yılları arasında Yunanistan, Kıbrıs sorununu BM Genel Kurulu'nun her oturumuna getirmiştir.

BM üyeleri, 9-13 Genel Kurul toplantılarında her defasında Kıbrıs konusu görüşmüştür. Ancak, Kıbrıs sorununun belirli bir biçimde çözümlenmesi konusunda bir görüş birliği içine girememiştir. Sonuçta, Kıbrıs sorununun çözümü ilgili tarafların uzlaşmalarına bırakmak yolunu seçmişlerdir. Bu cümleden olarak, Kıbrıs çok taraflı anlaşmaların öngördüğü çerçevede bağımsız bir devlet olmuştur (xxi) (GÜREL)/(TOLUNER).

Kıbrıs'ta bağımsız bir Cumhuriyetin kurulması başta Makarios, Rum toplumu ve Yunanistan'ı memnun etmedi. Bunlar ENOSİS'i gerçekleştirmek, yani Ada'yı Yunanistan'a bağlamak için harekete geçtiler. Makarios, önce Anayasayı değiştirmek istedi. Arkasından 24 Aralık 1963 'te Rumlar, Türklere saldırarak, 24 Türk'ü şehit ettiler ve 40 Türk'ü yaraladılar (ARMAOĞLU). 1963-1964 bunalımı çıktı. Türk toplumunun temsilcileri, Temsilciler Meclisi, Hükümet ve tüm kamu görevlerinden dışlandılar. Müşterek olarak yönetilmesi gereken Kıbrıs Cumhuriyeti bir Rum yönetimine dönüştü (LEİGH, 1985)/ERTEKÜN, 1985). Türkler, Rumlar tarafından acımasız bir ambargoya maruz bırakıldı. Böylece, Kıbrıs sorunları daha da büyüyerek uluslararası alana tekrar çıkmış oldu.

Kıbrıs'ta Rumların Türklere saldırılara devam etmesi üzerine, Şubat 1964'te Türkiye Kıbrıs'a **Garanti Anlaşması** çerçevesinde müdahale etmeyi hissettirmiştir. Bunun üzerine BM Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964'te görüşerek, Kıbrıs'taki mevcut durumun uluslararası barış ve güvenliği tehdit edebileceğini, barışın ve kalıcı bir çözümün sağlanması için derhal önlemler alınması gerektiği kanaatına vararak, 8 maddelik bir karar kabul etmiştir. Kararda, taraflara barış ve huzuru bozacak hareketlerden kaçınılması çağrısı yapıldıktan sonra, barışı sağlamak için bir **BARIŞ GÜCÜ** kuruluyordu. Ayrıca, barıcı çözüm bulunması amacıyla Genel Sekreterin bir **arabulucu** ataması tavsiye ediliyordu.

27 Mart 1964'te BM Barış Gücü Kıbrıs'ta görev yapmaya başladı. Ancak, 1 Ocakta Garanti ve İttifak antlaşmalarını feshettiğini ilân etmiş olan, Makarios'u ve Rumları, **Barış Gücü**, Türklere saldırmaktan alıkoymadı. Bunun üzerine Türk hükümeti, Kıbrıs'a müdahale kararı aldı. Başbakan İsmet İNÖNÜ durumu 4 Haziran 1964'te ABD'ye bildirdi. 5 Haziran 1964'te Başkan meş-

hur o, "Johnson Mektubunu" (xxii) (GÜREL)/(ARMAOĞLU) göndererek müdahaleyi önledi. Bu durum, hem ABD Türkiye hem de Türk dış politikasında kökten sarsıntılar ve değişiklikler yarattı.

Bu mektup, şu gerçeklerin de ortaya çıkmasına yaradı. Batı ve ABD yardımının ancak, Batı'nın çıkarları için kullanabileceğini, ulusal çıkarları için ulusal savunma sanayiinin kurulması gerekliliği ortaya çıktı. NATO garantisinin ancak, Batının genel ve özel çıkarları söz konusu olduğu zaman geçerli olduğu anlaşılmıştır.

1967'de Yunanistan'daki iç istikrarsızlık ve ihtilâl, Kıbrıs'ta buhran yarattı. 21 Nisan 1967'de bir grup albay, Yunanistan'da darbe yaparak yönetimi ele aldı. Albaylar cuntasına, Kıbrıs'ın statüsünü değiştirerek, ENOSİS'i gerçekleştirmek isteyen Makarios'a destek verince, Kıbrıs sorunu iyice alevlendi. Türkiye'nin Ada'ya müdahalesinin durdurulması karşılığında 12.000 kişilik Grivas güçleri çekilmek zorunda kaldı. 15 Temmuz 1974'te Albaylar Cuntası, Kıbrıs'ta bir darbe ile Makariois'u devirerek, Türkleri yok etmek için Ada'nın her yerinde saldırıya geçti. 20 Temmuz 1974'te Türkiye, Türk toplumunu yok edilmekten kurtarmak için BARIŞ HAREKÂTINI başlattı (xxiii) (GÜREL)/(ARMAOĞLU)/(TOLUNER).

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi, BM ve dolayısıyla GK, birden bire hareketlendirmiştir. Çünkü, Yunanistan'la Türkiye her av bir savaşa girebilirdi (xxiv) (ARMAOĞLU). Güvenlik Konseyi, Barış Harekâtının ilk günü olan 20 Temmuz 1974'te aldığı 353 sayılı kararla, Kıbrıs Cumhuriyetine vaki yabancı askeri müdahaleye son verilmesi çağrısında bulunmuş, tarafları ateşkese çağırarak, yabancı kuvvetlerin Ada'dan çekilmesini istemiş, tarafları Kıbrıs'ın egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygıya davet etmiştir (xxv) (ARMAOĞLU)/(TOLUNER). Türkiye 22 Temmuz 1974 saat 17.00'den itibaren ateşi kesti.

İkinci Barış Harekâtının başlaması ile GK 14 Ağustos 1974 tarihli 357 sayılı kararıyla ateşkes çağrısında bulundu. 15.08.1974 ce 358 sayılı kararla 357 sayılı kararın uygulanmamasını kınayarak yeniden ateşkes çağrısı yaptı. Aynı gün 359 sayılı kararı çıkartarak Kıbrıs'taki BM Barış Gücü mensuplarının öldürülmesi ve yaralanmasını kınayarak BM Barış Gücü askerlerinin güvenliğini

bilig-6/Yaz '97

tehlikeye düşürecek hareketlerden kaçınma çağrısı yaptı (ARMAOĞLU). 16 Ağustos'ta 360 sayılı kararla GK Kıbrıs Cumhuriyetine karşı yürütülen tek yanlı askeri harekâtları onaylamadığını, yabancı askeri personelin geri çekilmesini ve görüşmelerin derhal başlatılmasını belirterek, 30.08.1974 tarih ve 361 sayılı kararla da mülteciler ve tüm yerlerinden edilmiş kişilerin durumlarına çözüm getirilmesini istedi.

Kıbrıs Barış Harekâtlarından sonra, en büyük darbeyi Türkiye, müttefiki olduğu zannettiği ABD'den yemiştir. ABD Kongresinin 5 Şubat 1975'ten itibaren Türkiye'ye uyguladığı Silah Ambargosu Türk toplumunda ve Türk Devletinde büyük infial uyandırdı (ARMAOĞLU)/(FEROZ, 514-525). Çünkü, bu ambargo ile sadece Türkiye'ye yapılan yardım şeklindeki silahların teslimi durdurulmuyordu. O tarihte parası ödenmiş, fakat henüz sevk edilmemiş 200 milyon dolarlık askeri malzeme de verilmiyordu (xxvi) (ARMAOĞLU).

1970'lerin ortalarından itibaren Türkiye dış politikasında yapısal değişikliklere yöneldi, fakat dış politikasının temellerinde ve özde değişim olmadı. Avrupa'ya yönelmeye başlayan Türkiye, eşit bir ortak olarak Avrupa'ya kabul edilmesinin son derece güç olduğunu da fark etmeye başladı. Ancak, bu gereklilik sadece söylemde kaldı.

31 Ağustos 1971'de Peru'nun başkenti LIMA'da toplanan bağlantısız ülkeler konferansında Kıbrıs'ta bütün yabancı birliklerin (Türk askeri birlikleri kastediliyordu) geri çekilmesini öngören bir karar alındı. Bu Türkiye'nin bir yalnızlık dönemine girdiğini göstermekteydi. (xxvii) Bağlantısızların önerisi Kasım 1974'teki BM Genel Kurulunda kendini gösterdi ve 1 Kasım 1974 tarihli Genel Kurul toplantısında 3212 (xxviii) sayılı karar alındı. Kara, Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesini istiyor ve Ada'daki her iki toplumu da eşitlik esası üzerine görüşmelere davet ediyordu (TOLUNER).

Karar Kıbrıs Cumhuriyetinin varlığını sürdürmesinden hareketle 15 Temmuz Barış Harekâtından önceki duruma dönülmesini öngörmekteydi. GK 13 Aralık 1974 tarih ve 365 sayılı kararıyla, GK'nun 3212 sayılı kararını onayarak, kararın uygulanmasını istemiş ve GenelSekreterden/GS uygulama ile ilgili görüşmelere dair rapor vermesini istemiştir.

13 Şubat 1975'te bir bildiri ile, Kıbrıs Türk Federe Devletinin kurulması ile BMGK, 20 Kasım 1975 tarihli ve 3396 sayılı kararı ararak, 3212 sayılı karardaki esasların uygulanmasını istiyordu. Ancak Kıbrıs Türk Federe Devletinin kuruluşu, toplumlararası görüşmelerin başlatılmasında vesile olmuştur. GK, 12 Mart 1975 tarih ve 367 sayılı kararıyla Kıbrıs Türk Federe Devletinin kurulmasını üzüntüyle karşılamakla, iki toplumu **EŞİTLİK İÇİNDE** en kısa zamanda görüşmelere çağırıyordu (xxviii) (ARMAOĞLU)/(TOLUNER).

12 Şubat 1977 **Makarios-Denktaş Anlaşmasıyla** Kıbrıs'ta İKİ TOPLUMLU ve İKİ BÖLGELİ Federal bir devlet sistemi kabul edilmekteydi. 19 Mayıs 1979 tarihli **Denktaş-Kyprianu Anlaşması**'yla Makarios'la yapılan anlaşma esas alınıyor ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığı vurgulanmaktaydı. GK'nin 365 sayılı kararı ile Güvenlik Kurulu'nun 3212 sayılı kararları, iki toplumun eşitliğini kabul etmekle beraber, TSK'nin Kıbrıs'tan çekilmesini istiyordu. Halbuki **Denktaş-Kyprianu** Anlaşması, Kıbrıs Cumhuriyetinin askerden arındırılmasını istiyordu. Bu Türk tarafı lehine idi. GK, Denktaş-Kyprianu Anlaşmasını memnuniyetle karşıladı ve 15.06.1979'daki 451 sayılı kararı ile 19.05.1979 Anlaşması çerçevesinde toplumlararası görüşmelerin sürdürülmesini istiyordu.

Toplumlararası görüşmeler, Rumların Kıbrıs Cumhuriyetini tamamen sahiplenmeleri nedeniyle bir sonuca ulaşamıyordu. BM Genel Kurulu, 20.11.1979'da beş karşı oya (Türkiye, Pakistan, Bangladeş, Cibuti ve S. Arabistan) ve 35 çekimser oya karşılık, 99 oyla aldığı 34/30 sayılı bir kararla Güvenlik Kurulu'nun 3212 ve GK'nin 365 sayılı kararlarını atıf yaparak bu kararların uygulanmasını istiyordu. Ancak, Güney Kıbrıs'ta 13 Şubat 1983'ta başkanlık seçimleri oldu. Başkan seçilen Kyprianu, Kıbrıs meselesini bir **gerginlik içine soktu**. Yunanistan meseleyi uluslararası alana taşımak için harekete geçti. Kıbrıs Federe Türk Devleti'nin bağımsızlık ilân haberleri dolışmaya başladı. Bunun üzerine BM Genel Kurulu, 13 Kasım 1983 günü, Türkiye, Pakistan, Bangladeş, Malaysia ve Somali'nin aleyhte oy verdiği 37/253 sayılı kararıyla, Kıbrıs Cumhuriyetinin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü, bağlantısızlığını tekrar vurgulayarak, bu hakların ihlâlini kabul

etmiyordu. (xxix) Yani Türkiye'nin Ada'da asker bulundurmasını kabul etmiyordu. Böylece, Türkiye ve Kıbrıs Türk Federe Devleti üzerinde baskı kurulmak isteniyordu. Ancak, kararı Türk tarafı ve Türkiye reddetti.

13 Mayıs 1983 tarihli Genel Kurul karar, Kıbrıs'ta durumu iyice gerginleştirdi. Bunun üzerine Türk tarafı, **15 Kasım 1983 'te Kuzey Türk Cumhuriyeti/KKTC'nin kurulduğunu ilân etti**. Buna en büyük tepkiyi İngiltere, Yunanistan ve Rum tarafı gösterdi. Bu devletlerin başvurusu üzerine Güvenlik Konseyi 18 Kasım 1983'te 541 sayılı kararla KKTC'nin geçersiz sayılmasını kabul etti. Aynı karar, 29 Mart 1984'te AET'de aynen kabul edildi. KKTC'yi Türkiye dışında hiç kimse tanımadı. Bunda başta ABD ile Batının baskısı önemli rol oynamıştır (xxx) (ARMAOĞLU). GK; 11 Mayıs 1984 tarihli ve 550 sayılı kararı ile Maraş'ın BM denetimine verilmesi ve KKTC'nin tanınmaması çağırısı yaptı: Tüm bunlar, Kıbrıs konusunda Türk tarafına ve Türkiye'ye baskıdan başka bir şey değildi.

1988'de Kyprianu seçimi kaybetti. Vasiliu'nun Güney Kıbrıs lideri olması, toplumlararası temas ve müzakerelerde somut bir durum ortaya çıkarmadı. Rum tarafı, işleri hep çıkmaza sokarak Türk tarafını sürekli taviz vermeye zorlamak yolunu seçti. Üstelik Temmuz 1990'da KKTC'yi dikkate almayan AT'ye tam üyelik başvurusunda bulundu. Türk tarafının ve Türkiye'nin itirazına rağmen AT, başvuruyu incelemeye aldı.

Bu arada GK, 12 Mart 1990 tarih ve 649 sayılı kararıyla 1977 ve 1979 Doruk anlaşmaları doğrultusunda, toprak açısından İKİ KESİMLİ, anayasal açıdan İKİ TOPLUMLU bir federasyon kurulmasına, iki toplum liderinin özgür iradeleri ile ulaşabilmeleri için işbirliği çağırısı yapıldıktan sonra, Genel Sekreterin de öneriler de bulunarak bu işbirliğine yardımcı olmak istemekteydi. Böylece, GK bir ölçüde iki toplum arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. GS'ye iyi niyet kuralları, hilâfına, taraflara teklif sunma yetkisi vermiştir. Bu karardan itibaren, bir hareketlilik başlaması bir yana, bundan sonraki kararlarda adım adım bir baskı mekanizması oluşturularak, her sonre gelen kararda bu baskı mekanizması daha ağırlaştırılmıştır. 11 Ekim 1991 tarihli ve 716 sayılı kararla GK, Türk tarafının başından beri karşı olduğu ve tamamen 1991 sona ermeden önce gerçekleştiril-

mesi için Genel Sekretere çalışmalara başlama talimatı vermiştir. Bu talimat, Genel Sekreterin Türk tarafını yeterince anlamadan ve dinlemeden, ürettiği **fikirler demetinin** de ortaya çıkmasına neden oldu. GK, uluslararası bir toplantının yapılması ile ilgili olarak yeterince ilerleme sağlanamaması durumunda Genel Sekreterin hazırlayacağı Fikirler dizisinin Konsey⁵e sunulmasını istemiştir.

9 Nisan 1992 tarih ve 750 sayılı GK kararı, baskıları artırarak, Türk tarafının savunduğu federe devletlerin ayrı egemenliği konusu, görüşme masasından kaldırılmış ve tek vatandaşlık fikri ortaya atılmıştır. 750 sayılı karar, GALİ FİKİRLER DİZİSİNİ onaylayarak, GS'yı "**iyi niyet**" misyonu görevinden ayrılarak taraflara teklif sunabilme ve hatta GK'yı arkasına alarak taraflara, özellikle Türk tarafına **görüşler empoze etmeye** çalışan bir arabulucu haline getirmiştir. (xxxix)

26 Ağustos 1992 tarih ve 774 sayılı GK kararı, **Gali Fikirler Dizisini** onaylamakla kalmayıp **Gali Haritasının** getireceği toprak ayarlamalarını tasvip ve tasdik etmek suretiyle tek yanlı ve Rum görüşmeleri doğrultusunda bir anlaşmaya zemin hazırlamıştır. Bu karar, Fikirler dizisini, "**Kıbrıs'ta bir anlaşmaya yol açabilecek derecede tekamül etmiştir.**" iddiasında bulunarak Türk tarafına bu anlaşmayı empoze etmeye yönelmiştir (xxxii) (GÜREL).

Tüm bu görüşmelerde GS gali, taraf tutmuştur. Kıbrıs Rum liderinden tüm yazışmalarında "**Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı**" derken, Denктаş'a benzer bir sıfat vermiyordu. Ayrıca, son belgesinde BM'nin Kıbrıs'la ilgili tüm kararlarını eklerken, Kıbrıs Türk toplumunun **siyasal eşitliğinden bahseden** GK'nın 649 sayılı kararına yer vermiyordu. Bütün bunlar, Rum tarafının federal bir çözüme yanaşmaktan kaçınmasına yol açtı. Ve Türk tarafı ile Türkiye, Rum tarafının federal bir çözüm istemediğinin anlaşıldığı hem Denктаş ve hem de Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in beyanıyla değerlendirilmiştir. (xxxiii)

25 Kasım 1992'de BM Güvenlik Konseyi 789 sayılı kararla, Genel Sekreter Gali'nin tavsiyesine uyarak, daha önce resmi belge olmadığını belirterek sunmuş olduğu haritayı resmileştirerek,

toprak ayarlamaları dahil fikirler dizisini onayladı. Mevcut statükonun kabul edilemez olduğunu belirterek, **Güven Artırıcı önlemlerin (GAÖ)**, Mart 1993'e kadar uygulamaya konulmasını karara bağlamıştır.

789 sayılı karara Türk taraftarı açık tepkiler göstermiştir. Denктаş etkin Türk garantisini içermeyen bir rejimi tartışmayız, derken "**Batı'nın niyeti Kıbrıs'ı bir savaşa sürüklemek**" demekten de kendini alamamıştır. Yine Denктаş, halkımızı 1974 öncesine götüren bir anlaşmaya imza atmayız, demiştir. Başbakan Demirel, "**Denктаş'tan teslim olması istenemez**" derken, KKTC Başkanı Eroğlu, bu şartlar altında tekrar bir arada yaşamayı deneme, Kıbrıs'ta Türk varlığının ortadan kalkması anlamım taşır demiştir. Ayrıca, Denктаş, anlaşma empoze edilemez diyerek, baskılara boyun eğilemeyeceğini vurgulamıştır. (xxxiv) BM Güvenlik Konseyi, 15 Aralık 1993 tarih ve 889 sayılı kararı ile Rumlardan Genel Sekreter **B. GALİ'nin** fikirler dizisini açık bir şekilde kabul etmeleri istenirken, Rumlar tarafından ortaya atılan alternatif çözüm önerileri tümten reddedildi. Ayrıca, Yunanistan'dan da BM önerdiği **Güven Artırıcı Önlemleri** desteklediğini açıklaması da istendi (xxxv)

GAÖ paketinde BMGS, sürekli Türk taraftan taviz istemiştir (xxxvi) (BİRAND)/(KOHEN) ve Denктаş'a da baskı yapılmıştır. GAÖ paketinde neler vardı? Maraş BM denetimine verilecek ve serbest bölge olacak, iki tarafa kullanabilecektir. Lefkoşe Uluslar arası Havaalanı iki topluma da hizmet verecektir. KKTC hava yolları LUH alanında direkt uçabilecektir. BM'nin Temmuz 1993 'te hazırladığı GAÖ paketi, Türklerle Rumlar arasında değil, taraflarla BM arasında da **Güven Azaltıcı Önlemler** haline geldi (KOHEN)/(SERTOĞLU).

GAÖ paketim kabul etmesi için R. DENKTAŞ'a yapılan baskıların artması üzerine, Denктаş "**Maraş'ın verilmesini halkımıza anlatamam**" diyerek restini çekti ve Batının Rumlara "**AB'ye alırsız**" tavrına karşı da "**Türkiye'ye katılırsız**" cevabını verdi (ÇANDAR)/(BATUR).

Aslında BM tüm faaliyetlerinde ve çözüm önerilerinde Rumlara esas alıp ve onları Kıbrıs Devleti kabul ederek, KKTC'nin varlığını ortadan kaldırmak istemektedirler. KKTC'yi bir devlet

veya uyumsuzluğun eşit iki tarafından biri olduğunu kabul etmeden, Rum yönetimini devlet olarak kabul ederek, Türk tarafını bir topluluk veya azınlık statüsüne sokmak suretiyle, KKTC'nin Fiili hükümlerinin ortadan kaldırmak için zemin hazırlamak gayreti içine girmişlerdir. AB ile ABD de bu tutumu sürekli desteklemiştir. Dolayısıyla, BM, ABD, AB ve RF dahil tüm dış odaklar, Kıbrıs'ı bir Rum adası olarak görmekte ve Türkleri de özel statüdeki bir azınlık olarak Rum Devleti içine yerleştirmek istemektedirler. ABD, AB ve BM, **"Ada'da fiili durum kabul edilmez"** derken, kastettikleri anlam budur ve KKTC'nin varlık ve hükümler hakkını yok etmek istemektedirler (MANİSALI)/(MANİZEDE)/(KILIÇ).

889 sayılı karardan sonra GK, muhtelif tarihlerle 8 karar daha almıştır. (xxxvii) Bu makalenin yayımlandığı tarihe kadar belki birçok karar daha almış olacaktır. Ancak, iki tarafın içine sindirebileceği bir çözüm bulmak pek mümkün gözükmemektedir. Bunun için iki siyasal gücün **KKTC** ile **GKYR'nin** kendi özgür iradeleriyle kuracakları ve yine tarafların siyasal eşitliğine dayalı bir yapı kesinlikle düşünülmelidir. Eşitlik olmadıkça barış olmaz, anlaşma olmaz.

Egemenlik hakkı Türk toplumu için vazgeçilmez bir şarttır. Halbuki, gerek Rum tarafı ve gerekse BM ve Batı bunu anlamaktan uzaktır (xxxviii) (MANİZEDE)/(ERGİN). Bugün Kıbrıs'ta iki ayrı halkın varlığı ve yönetimi meşrulaşmış ve **de facto** bir biçimde sürdürülmektedir. Eşitlik kabul görürse, eşitler arasında işbirliği en kısa sürede başlayabilir. BM, AB ve ABD ve hatta tüm dünya **GKYR'ni** Kıbrıs'ın meşru hükümeti gördükçe, KKTC ve halkı da geçmiş tecrübe ve acılarını unutmamak üzere uzlaşma oldukça zordur. Dışardan yapılan zorlamalar, tüm BM kararlarında göze çarpan empoze ve çözüm yolları, işin esasını kavramamaktan başka bir anlam taşımaz. İşin esası, **siyasal eşitliğe dayanan iki toplumlu, iki bölgeci federatif bir yapıdan** geçer. Siyasal eşitlik sağlanıp kabul edildikten sonra, iki toplum federal olması şart değil, başka bir siyasal yapı içinde ama birlikte bir yapı oluşturarak yan yana ya da iç içe yaşamasını bileceklerdir. Bu nedenle Türkiye BM kararlarının arkasından değil önünden gitmelidir. Bu kararların oluşmasına ve bu esaslar çerçevesinde gelişmesinde yol gösterici ve yönlendirici rol oynamalıdır (EVRAN, 1996; 30).

4. Körfez Savaşı, BM ve Türkiye

Bilindiği gibi Irak, 1 Ağustos 1990'da 100.000 kişilik kuvvetle Kuveyt'e girerek işgal etti. İşgal tüm dünyada tepkiyle karşılandı. BM Güvenlik Konseyi, 660 sayılı kararıyla Irak'ın kayıtsız şartsız derhal Kuveyt'ten çekilmesini öngörürken, 6 Ağustos'taki bu karar aynı zamanda Irak'a kapsamlı bir ambargo koydu.

Ambargo kararına en büyük etkiyi Türkiye yaparak, Irak'a büyük bir darbe vurdu. 06.08.1990'da Kerkük-Yumurtalık hattından birini kapatmış ve diğerini de %30 kapasiteye düşürmüştü. 7 Ağustos'ta ambargo kararına katıldığını resmen ilân eden Türkiye, boru hattını tamamen kapattı. Ancak, petrol boru hattından ihtiyacının %40'ını sağlayan Türkiye, en büyük ekonomik zararı kendisi gördü.

Fakat Türkiye, petrol boru hattının kapatılması ile Irak'la birlikte en büyük ekonomik darbeyi yemekle kalmadı. Körfez Savaşı sırasında İncirlik Üssü'nün ABD uçaklarınca kullanılması ve daha sonra oluşturulan Kuzey Irak'ı kontrol altında tutan **Çekiç Güç** vasıtasıyla ve onun Kuzey Irak'ta konuşlandırılması sebebiyle en büyük zararı yine Türkiye gördü. Çekiç Güç'ün Kuzey Irak'ta yarattığı otorite boşluğu nedeniyle PKK terör örgütü bu bölgede yerleşme olanaklarına ve olanaklar dolayısıyla da Türkiye'de eylem yapma imkânlarına kavuştu.

GK, 30.11.1990 tarih ve 678 sayılı kararı ile, Kuveyt'ten çekilmeyen Irak'a karşı güç kullanma kararı aldı. 17 Ocak 1991'den itibaren de müttefiklerce oluşturulan birleşik güç Irak'ı bombalamaya başladı. Türkiye'nin Körfez Krizi sınavında takındığı tavır, yeniden **"bölgenin değil, ABD ve Batı'nın uzantısı imajını"**, haklı veya haksız da olsa gündeme getirdi.(KOCALOĞLU)

Körfez Krizi sırasında ve daha sonra Çekiç Güç vasıtasıyla bölgede görev üstlenmiş olan Türkiye'ye BM, ABD, AB tarafından dış yardım, AB'ye üyelik ve kriz nedeniyle uğranılan zararların karşılanması konusunda verilmiş olan mavi boncuk ve yapılan tüm vaatler daha sonra hemen unutulmuştur.

Üstelik kriz sonrası PKK'nın zararı ve faaliyetleri Güneydoğu'da daha da artmış ve bu terörist örgüte karşı Türkiye'nin yapmak zorunda kaldığı operasyonlar dahi çeşitli bahanelerle sor-

gulanmaya başlanmış ve Türkiye köşeye sıkıştırılmaya çalışılmıştır.

Kriz çıkar çıkmaz, Batı'nın Türkiye'ye arka çıkar görünmesi geçici bir süreçti. Batılılar Irak'ı en kolay yoldan halledince, Türkiye sadece unutulmakla kalmadı, önünün kesilmesi için her metot denendi. Daha önce Türk-Yunan ilişkilerinde, Kıbrıs'ta, Ermeni **asılsız** iddialarında sergiledikleri tutumlarını aynen sürdürdüler. Ab üyesi ülkelerin yetkilileri ise, SSCB'nin dağılmasından önce ve sonraki siyasi, askeri, ekonomik forumlarda ve her düzeyde Türkiye'nin Avrupa'da yerinin olamayacağını bazen açık ve net bir biçimde, bazen de üstü kapalı olarak ortaya koymuşlardır.

Türkiye Irak ambargosuna ilk günden itibaren katılmakla milyarlarca lira gelir kaybına uğramıştır. Kriz, Türk ekonomisine darbe vurmuştur (xxxix) (MANİSALI)/(KOCAOĞLU). Türkiye'nin Körfez Savaşında Batı ittifakına katılmakla büyük hata ettiğini söyleyen Saddam'ın sağ kolu Tarık Aziz bile, **"Savaşın faturasını Irak kadar Türkiye de ödüyor"** demekten kendini alamamıştır. (xl)

Ambargonun uygulandığı günden 1997'ye gelindiğinde Türkiye'nin kaybının 30 milyar doların üstünde olduğu Başbakan ve Dışişleri Bakanları tarafından çeşitli defalar açıklanmıştır. Sadece petrol boru hattının kapalı tutulmasından Türkiye günde 750 bin dolar kaybetmiştir. Ambargodan sonra Türkiye'de ekonomik kriz doğmuştur ve IMF'nin kapısı çalınmak zorunda kalmıştır. Uluslararası finans kuruluşlarından kredi istenmiştir. Halbuki, Türkiye'nin yıllık 3.5 milyar dolar civarındaki Irak ve Araplara olan ihracat potansiyeli, ambargo nedeniyle ortadan kalkmıştır. Ambargo bizzat ABD ve Ürdün gibi ülkeler tarafından fiilen delinmiştir. Türkiye 1997 biterken bile ambargonun bekçiliğini yapmaya ve zararlarını çekmeye devam etmektedir. Tüm bunları BM kararlarına uyma adına yapmaktadır ve zararı sineye çekmektedir (KOCAOĞLU).

Gönüllü olarak desteklediğimiz Körfez Savaşının sonunda sadece ambargo nedeniyle zarara uğratılmadı, Çekiç Güç nedeniyle Kuzey Irak'ta meydana gelen oluşumu da sineye çekmek zorunda kaldık. Çekiç Güç'ün Türkiye'ye gelerek Kuzey Irak'ta konuşlanmasının amacı, Kürtlere karşı

Saddam Hüseyin tarafından yapılacak saldırı sonunda bölgedeki insanların yeni baştan bir göç hareketine zorlanacak biçimde insan hakları ihlallerine karşı korumaktı. Körfez Savaşından sonra **"de facto"** bir biçimde Kuzey Irak'ta özerk bir bölgenin oluşması, parlamento seçimlerinin yapılarak, bir federe devlet kurulduğunun ilân edilmesi ve tüm unsurları ile bu devletin faaliyetlerini sürdürmeye başlaması, hep Çekiç Güç'ün şemsiyesi altında oluşmuştur.

Bu nedenle, eğer günü birinde Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt Devleti kurulur ve ilân edilirse, Çekiç Güce her türlü kolaylığı sağlamış olan Türkiye, bağımsız Kürt Devletinin kurulmasına da dolaylı yoldan katkıda bulunmuş duruma gelmiştir ve hatta bu devletin oluşmasına katkısı en fazla olan ülkelerden birisi olmuş olacaktır (xli) (KOCAOĞLU). Ancak, işin sevindirici yanı, kişisel çıkarlar peşinde koşan Kuzey Irak'taki ayrılıkçı güçlerin yani Kürtlerin bir devlet kurma, bu kurulsun bile Batı desteğine rağmen yaşatmaları zordur ve hatta mümkün değildir. 1930'lardan beri devam eden tarihsel süreç buna tanıklık yapmaktadır.

Ancak Ortadoğu'da en çok istismar edilen insan gruplarından biri de Kürt olduklarını iddia edenlerdir. Bunları en çok istismar edenler ise, bizzat Kürt olduklarını iddia eden kendi lideridir. Şeyh Saitler, Seyyid Abdulkâdirler, Molla Mustafa Barzaniler, Mesut Barzaniler, Talabanilerdir. İkincisi bu insanları Batı ve tüm emperyalist güçler istismar etmiş ve etmeye de devam etmektedirler. Üçüncü bölge ülkeleri de, Kürtleri birbirlerine karşı istismar etmekte ve kışkırtmaktadırlar. Habur sınır kapısından elde edilen gümrük gelirlerini bile paylaşamayan insanların bağımsız bir Kürt devleti kurmaları zor görünmektaysen de, Batı'nın Seyr plânını asla unutmamak gerekir (xlii) (KOCAOĞLU)/(ÖZTÜRK, 1996; 22-25). Şark meselesi daha halledilememiştir.

BMGK, 1991 yılında 688 sayılı kararı ile uluslararası toplumun Kuzey Irak'ta zor durumda bulunan insanlara **"insani yardım"** yapmasını benimsemiştir. Ancak zaman içinde bu yardım, ABD, İngiltere, Fransız, Alman, İtalyan, İsveçli, Danimarkalı, İsviçreli, Norveçli hükümet dışı kuruluşlar olan /NGO'ca ve hatta BM'e bağlı çeşitli kuruluşlarca insani yardım niteliğinden çıkarılarak, Kuzey Irak'taki Kürt grupları kültü-

rel, ekonomik, sosyal, siyasi her alanda kalkındırmak ve bilinçlendirmek biçimine dönüştürülmüştür.

Bunun tek nedeni, bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını sağlayacak alt yapının oluşturulmasıdır. NGOTar bölgedeki hizmet ve yardımları verirken, BM ile yapılan bir anlaşmaya dayandıklarından ve bu yardımları, ambargo dışında kaldığından Irak'a her türlü malzemeyi sokmakta hiç zorlanmamışlardır.

Bölgede her türlü istihbarat faaliyetlerine de büyük önem veren NGOTar, belli ülkeler tarafından milyonlarca dolar harcayarak kendi ulusal çıkarları doğrultusunda kısa vadede bölge Kürtlerini bilinçlendirmek, kalkındırmak ve uzun vadede bölgede bağımsız bir Kürt Devletinin kurulmasına destek olmak istemişlerdir (xlıiii) (KOCAOĞLU)/(YILMAZ,1996; 289-300). Dolayısıyla Irak'ta BM ve Batılılarca izlenen bu durum, insani yardım adı altında kendi amaçları doğrultusunda bir ülkeyi nüfuz ederek belli toplulukları istedikleri yöne doğru yönlendirdiklerini ortaya sermiştir.

BMGK'nin 14 Nisan 1995 tarihli ve 986 sayılı kararı (Oil For Food) ile, Irak'ın ilaç, sağlık malzemesi, gıda maddeleri ve sivil ihtiyaçlara gerekli malzeme ve araçların alınması için iki milyar dolarlık petrol satışına müsaade edilmiştir. Bu müsaade ancak, 1997 yılının Şubat ayında yürürlüğe girmiştir. Ancak, buradan elde edilen gelirin büyük kısmı, BM kararlarında üç kuzey vilayeti olarak adlandırılan Arbil, Dihauk ve Süleymaniye'ye öngörülmüştür.

Yukarıda NGOTar ve ilgili devletler ile BM'nin tutumu ve izlediği amaç dikkate alınarak yine Kuzey Irak'ta kendi çıkarları doğrultusunda bir oluşumu hazırlamak amacını taşıdıklarından hiç kimsenin şüphesi olmasın. Petrol Irak'ındır. Tüm Irak halkı perişandır. Ancak, Kürtlerin yoğun olduğu bölgeye özellikle yardımın şart koşulması ve bu yardımı kendi kontrollerinde yapılmasını nasıl izah edebiliriz?

Sonuç olarak şunu vurgulamak mümkündür. Körfez Krizi nedeniyle Türkiye'nin BM kararları doğrultusunda hareket etmesi, Türk dış politikasında parlak bir sayfa olmamıştır. Türk milli çıkarları zarar görmüştür. Körfez Savaşı Güneydoğu'da PKK terörünü azdırmıştır. Buradaki müca-

dele için yapılan gerçek maliyeti hesaplamak çok zordur. Bölgedeki üretim düşüklüğü, turizm, göçler ve tahribat dikkate alınırса yıllık 7 milyar dolarlık bir zarar tahmin edilmektedir (OLSON, 1996; 216). Körfez Krizi, Güneydoğu'daki PKK ile mücadele, 1994-1995'te Türkiye'nin bir dizi ekonomik krize girmesine sebep olmuştur. Türkiye'nin iç politikasında derin etkilere sahip olmuş, 1994'te IMF'nin uyum programını kabul etmek zorunda kalmıştır.

Bölgedeki gelişmeler, Irak, İran, Suriye ile sürtüşmelere vesile teşkil etmiş, AB ve AP ile, insan hakları ihlalleri ileri sürülerek, Türk dış politikasında hassasiyetler yaratmıştır. Tüm bu sorunlar nedeniyle, Türkiye, dış politikada pasif kalmış, Balkanlarda, Kafkaslarda ve Orta Asya'da etkili olamamıştır. Bir bakıma kendine bağlanan ümitleri de karşılayamaz duruma düşmüştür.

5. Birleşmiş Milletler Kararları Çerçevesinde Uluslararası Askeri Güç/Barış Gücüne Türkiye'nin Katkısı

a. Somali Umut Harekâtı

BM kararları çerçevesinde Somali'ye asker gönderen ülkeler arasında Türkiye de vardı. Barış Gücü Komutanlığına bir Türk Korgeneralin tayin edilmesi konuyu Türk kamuoyu ve dış politikası bakımından daha ilginç hale getirmiştir. Çapulcuların, yağmacıların Somali insanını açlıkla ölüme mahkûm ettiği bir dönemde, bu ülkedeki siyasal boşluk ve karmaşayı sona erdirmek ve gönderilen yardımları adil biçimde dağıtmak için gönderilen barış gücüne Türk askerlerinin de katılması, Türk milleti için övünç vesilesi olmuş tur. f

Güvenlik Konseyi'nin 794 sayılı kararı çerçevesinde Somali'ye insani yardımı ulaştırmak amacıyla TBMM, 09.12.1992'de ve 204 sayılı kararı ile uluslararası askeri güce Türkiye'nin de katılması kararını almıştır. 28. Mekanize Tugay'ından teşkil edilen 300 kişilik "**Somali Müfreze Birliği**", 19 Aralık 1992 günü Mersin'den hareketle Somali'ye uğrulanmıştır (ERİM)/(ÇAYCI)/(PEHLİVANLI,1993; 316)/(KOHEN, 1993). Görevini tamamlayan birlik yurda dönmüştür.

b. Bosna-Hersek Dramı ve Türkiye'nin Barışa Katkısı

Kuvvetin hak, kuvvetlinin haklı sayıldığı bir dünyada insan haklarından bahsetmenin "**bir ideal**" olmaktan öte geçmemiş olduğunu, 1992'de başlayan ve 44 ay süren Sırp Katliamı dünya kamuoyuna ispatlanmıştır.

1992 Mart'ında başlayan Bosna-Hersek krizi ve Sırp katliamı 44 ay içinde BM kararlarının yetersizliği ve etkisizliği, BM-NATO işbirliğini gündeme getirdi. BM Genel Sekreterinden NATO'ya yetki devri yapıldı.

Sırpların **Saraybosna Pazar yeri katliamına** karşı NATO, **Operation deliberate force** /ihtiyatlı vuruş operasyonunu gerçekleştirdi. NATO tarafından iki hafta devam eden harekât, 14 Eylül 1995'e kadar sürdü. Bu harekâtın amacı, kuvvet yoluyla Sırpı durdurma ve Aralarında Türk jetlerinin de bulunduğu 60 kadar savaş uçağı zaman zaman askeri Sırp hedeflerim bombaladı. Böylece Sırpların BM'e (KOHEN, 1995)/(GİRİTLİ; 1995) meydan okumasının acısını NATO'dan görebildi.

05 Ekim 1995 'te Başkan Clinton, tarafların anlaşmaları sonunda 60 günlük ateşkesin başladığını ilân etti. 12 Ekim 1995'te Bosna-Hersek hudutları içinde ateşkes etkin bir biçimde uygulanmaya başlandı. Bu aşamada **Peace Implementation Force/Barış Uygulama Gücü** tesis ederek NATO komutasına verildi.

01 Kasım 1995'te Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Sırbistan Cumhurbaşkanı ABD'nin Ohio eyaletinde bulunan **DAYTÖN'da** toplanarak anlaşmanın temel ilkelerini tespit etmişlerdir. 21 Kasım'da anlaşma üç lider tarafından parafe edilmiştir. 14 Aralık 1995'te Paris'te toplanarak anlaşmayı imzalamışlardır. Anlaşmayı uygulamak üzere, daha önceki BM Barış Gücü (UNPROFOR) yerine Uluslararası Uygulama Gücü oluşturulmuştur. BU çerçevede 1220 kişilik bir Türk Tugayı (daha önce bir alayımız vardı) halen ZENİCA'da görev yapmaktadır (AJGÖNENÇ, 1996).

c. Arnavutluk'taki Çok Uluslu Güç'te de Türk Askeri vardır.

Arnavutluk'taki bankerzede olayları nede-

niyle başlayan iç karışıklıklarda, bozulan düzenin sağlanmasında yardımcı olmak üzere oluşturulan çok uluslu güçte görev alacak 779 kişilik Türk özel görev kuvvetinin ilk kafilesi 16 Nisan 1997'de, ikinci kafilesi 20 Nisan, üçüncü kafilesi de 24 Nisan'da hareket ederek Arnavutluğa ulaştı.

Kardeş Arnavutluk'ta barışı sağlamak için gitmiş olan Türk askeri, Atatürk'ün "Yurtta sulh, Cihanda sulh" ilkesini de gerçekleştirmiş olmaktadır. Somali ve Bosna'dan sonra Arnavutluk'ta da barışa destek veren Türk askeri, barışı korumak için üzerine düşeni bugüne kadar fazlasıyla yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir.

Çevremizdeki ve bölgemizdeki tüm çalışmalarda hep insani boyutu yakalamak ve çatışan taraflara yardımcı olmak görevi üstlenen Türk askeri, İran-Irak savaşında da ateşkesi denetlemek üzere görev yapan BM askerleri arasında yer almıştı. 1997'de de El-Halil'de 18 kişilik Türk Birliği, ateşkes ve barışa yardımcı olmak üzere halen denetim görevini sürdürmektedir.

V. Sonuç

Tüm buraya kadar anlatılanlardan net bir biçimde anlaşılmalıdır ki, Türk dış politikasını yönetenler, Batı'ya bağımlılıktan vazgeçmemişlerdir. Özellikle Kıbrıs konusunda, Körfez Krizinde, Kuzey Irak sorunlarında açık, kesin, net bir politika empozede bulunmuşlardır. Hatta bazen bu empozeler, GAÖ paketinde, Maraş'ın iadesi talebinin ve toprak konusunda taviz vermede olduğu gibi dayatma noktasına ulaşmıştır.

Bunun başlıca sebeplerinden biri, ekonomik durumun bozukluğudur. Batılılaşmak, modernleşmek için yeterli kaynak bulamamamızdır. Askeri harcamalar dahil olmak üzere dış yardıma muhtaç olmaktan kurtulamayışımdır. Eğitimde yetersiz, bilim ve teknikte geri oluşumuzdur. Kaynaklarımızı yeterli biçimde ve öncelikli hedeflere yöneltemememizdir. Siyasi istikrarı ve demokrasiyi yakalayamamış olmak, birlik ve bütünlüğümüze yönelik iç ve dış tehditleri ortadan kaldırmadıkça ve kısaca çağdaş olmadıkça, Batı'ya ve Batı çıkarlarına endeksli bir nevi "**kuyruk politikası**" sürdürmekten kurtulmak mümkün olmayacaktır. Ulusal bilinçlenme ve milli şuur ile önce sanayileşmek, tarım toplumu olmaktan kurtulmak,

istihdamı sağlamak, sermaye birikimi oluşturmak, kendi teknolojimizi yaratmak ve sonra bilgi çağı toplumu olmak zorundayız. Küreselleşen ve bilgi

toplumu haline gelmiş bir dünyada, üretmeden bölüşüm kavgası vermekle dış politika üretmek mümkün değildir (KOCALOĞLU).

AÇIKLAMALAR

- (i) Kısaltmalarını verdiğimiz örgütlerin isimleri günü müzde çoğu kimseler tarafından bilinmekle beraber, bazılarının açık adını yazmakta yarar var. WHO/Dünya Sağlık Örgütü, FAO/Dünya Gıda ve Tarım Örgütü, IMF/Uluslararası Para Fonu, ILO/Umslararası Çalışma Örgütü, IBRD/Uluslararası Bayındırlık ve Kalkınma Bankası, ECO/Ekonomik Kalkınma Örgütü (Eski adı RCD/Bölgesel Kalkınma Teşkilatı), KEİB/Karadeniz Ekonomik İşbirliği, İKÖ/İslam Ülkeleri Konferansı Örgütü, OPEC/Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü, OECD/Avrupa Kalkınma ve İşbirliği Örgütüdür.
- (ii) Nitekim daha sonra anlatacağımız gibi, Lozan Barış Antlaşmasında Musul Meselesi sonuca bağlanamamış, Türk-İrak sınırı ile İngilizlerin işgali altında bulunan Musul Vilayetinin geleceği, Türkiye ile Mandater İngiltere arasında yapılacak 9 aylık bir süre içerisinde müzakerelerle belirlenecektir. Netice alınmazsa taraflar Milletler Cemiyetine gideceklerdi. Öncelikle Musul Misak-ı Milli Hudutlarımız içinde kalmaktaydı ve halkın çoğu Müslüman-Türk'tü. Bu nedenle, Türkiye'nin Lozan'dan beri istediği PLEBİSİT yapılmasını istemini İngiltere kesinlikle reddetti. Bu durum, Türkiye'nin haklılığını vurgulamaktaydı. Ancak, hak ve adalete dayanmaktan çok, Birinci Dünya Savaşından galip çıkan ve kendisini kuran ülkelerin çıkarlarını koruyucu konuma giren Milletler Cemiyeti, oybirliği ile kara alarak Musul vilayetinin İngiltere'de, yani Irak'ta kalmasını kararlaştırmıştır. Musul'daki Milletler Cemiyeti Araştırma üyesi BERTHELD ve diğerleri hazırladıkları raporda "Türkiye bölgede yararlı bir şey yapmaktan ve herhangi bir şey üretmekten uzaktır. Eğer, Musul Türklere bırakılırsa, Türkler, o bölgedeki Hıristiyanları da keseceklerdir. Bu lekeyi Milletler Cemiyeti alınma sürmeye hazır değildir." Diyerek, utanç verici bir biçimde taraf tutmuştur.
- (iii) Örgüt kurma çalışmaları, 07. Ağustos 1944'te Washington dolaylarındaki Dumbarton Oaks malikanesinde başlayan gizli görüşmelerde de sürdürüldü. BM Anayasasını hazırlayan prensipler, bu görüşmelerde saptandı ve 09. Ekim 1944'te Dumbarton Oaks projesi adı altında yayımlandı. Bu prensipler, BM örgütünün kurulması için topla-
- nacak konferansta temel metin olarak ele alınacaktı. Önceden resmi bir projenin hazırlanması, projeyi hazırlayan büyük devletlerin kurulacak örgüte her bakımdan hükmetme yollarının ve olanaklarının kurnazca yürütülmesinden başka bir anlam taşıyamazdı. Çünkü, projeyi, büyük devletler sadece hazırlamakla kalmayarak, BM'nin işlemlerini kendi ulusal politikalarını destekleyecek biçimde huku- kileştirmişlerdi. Bundan kaçınmak da, buna karşı koymak da zordu. Çünkü, projeyi hazırlayanlar teknik adamlardan ziyade siyasi şahsiyetlerdi. Proje savaş içinde hazırlanıyordu ve hazırlayanlara karşı koyacak bir güç de yoktu.
- (iv) Dumbarton Oaks gizli görüşmelerinde Güvenlik Konseyi'nin ABD, SSCB, Çin, İngiltere ve o sırada orada bulunmayan ve Almanya'nın işgali altında bulunan Fransa'dan oluşan beş daimi üye ile geçici üyelerden oluşması da kararlaştırılmıştı. Beş daimi üyenin veto yetkisine Türkiye itiraz etmiştir. Barış ideali ile hareket eden böyle bir devletler arası örgütünün tüm üyelerinin eşit haklara sahip olmasını istemiştir. Ancak, büyük devletleri bundan vazgeçirmek mümkün olmamıştır.
- (v) BM Genel Kurul 10 Ocak 1946'da Londra'da toplanarak asli organlarını oluşturmuştur. Bunlar Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Genel Sekreterliktir. 1946'da örgüt merkezi New York'da çalışmalarına başlamıştır. ABD ile BM arasında 26.07.1947'de yapılan bir anlaşma ile binalarının bulunduğu yer, dokunulmaz bölge olarak kabul edilmiştir.
- (vi) 1990'lardan sonra Kafkasya'da, Çeçenistan'da, Ortadoğu'da, Balkanlar'da, Somali'de, Bosna-Hersek'te, Arnavutluk'ta ve daha birçok uluslararası sorunlarda görüldüğü gibi AB, AGİK, NATO, İKÖ, BM ve daha birçok bölgesel ve uluslararası örgütler, görünüşte çok güçlü ve yaldızlı kuruluşlar olmasına rağmen; dosya, kağıt, rapor, komisyon, başkan, sekreter ya da genel sekreter ve onların danışmanları kargaşası içinde boğuşan hantal ve iş görmez örgütler olmaktan daha fazla bir iş yapmamışlardır. Bu örgüt ve kararlarına rağmen binlerce Azeri Ermenilerce katledilmiş, topraklarının %20'si işgal edilmiştir. Körfez Savaşından sonra hak ve halkı BM'nin patenti altında ABD tarafından açlık ve sefaletle mahkum edilmiş ve Irak'ın topraklarının bir kısmında egemenlik hakkı elinden alınmıştır.

Çeçenistan'de ve Bosna-Hersek'te binlerce suçsuz insan, kadın, çocuk ve yaşlı demeden Rus ve Sırp kasapları tarafından katledilmiştir. Bu anlı şanlı örgütler, başta BM çoğu olayda seyirci kalmaktan ileri gidememiştir, (vii) Nitekim, casusluk, entrikacılık, rüşvetin bir diplomasi ve dış politika aracı olarak kullanılması Avrupa devletlerinden Hindistan'a, Çin'den Bizans'a kadar tüm devletlerce bir yöntem olarak benimsenmişti. Hindistanlı Vezir **KAUTİLYA**, "İç ve dış politikada ahlâkın yerinin olmadığını, devlet çıkarı uğruna hile ve entrikaya başvurabileceğini, komşu devletleri birbirine düşürerek ve ezerek topraklarını zapt etmek gerektiğini ve zayıflara karşı kuvvet tehdidinin kuvvet kullanmaktan daha iyi sonuç vereceğini" ileri sürmüştür. Ayrıca, dış politikanın maddi kazanç ve çıkar hedefine dönük tutulması gerektiğini tavsiye etmiştir.

(viii) Prestij politikası özellikle emperyalist amaçlı dış politikaların hedeflerine varmada yardımcı araçlardan biri olup, uluslararası ilişkilerde "güç gösterisinin" bir çeşit yansıtılmasıdır. Örnek olarak Versail Konferansında ABD Başkanı Wilson için şunlar yazılmıştır: "Wilson, Konferanstan önce, tüm dünyada ve bütün çağlarda hiçbir devlet adamına nasip olmamış prestij ve manevi nüfuzla sahipti. Herkes ona güveniyordu. O, en büyük orduya sahip olan ve savaş sonu ekonominin anahtarlarını elinde tutan bir ülkenin başkanı ve temsilcisiydi. Yeryüzünün tüm prensiplerini hizaya sokacak silahları elinde tutuyordu." Konferans, Clemenceau (Fra), Wilson (ABD) ve L. George (İng) arasında geçmişti.

(ix) Bir ülkede diplomasinin ulusal ve uluslararası sorunlara bakışı sağlıklı değilse, yargılar yanıltıcı olur. Yönetici ve uygulayıcılar kararsız ise, böyle bir ülkede dış politika pek başarıya ulaşamaz. Yüksek nitelikli bir diplomasinin, ulusal gücün gizli kaynaklarını ortaya çıkararak, dış politikada kullanılacak araç haline dönüştürür. Ulusal politikayı desteklemek için, ulusal kaynakları kullanma konusundaki istek ve teneğe sahip olmadıkça başarı olmaz.

(x) Nitekim Türkiye 1960'lardan beri Kıbrıs konusu, Türk-Yunan ilişkileri nedeniyle Batı ülkeleri ve bu ülkelerin hükümetler düzeyindeki örgütleri ve hükümet dış kuruluşları vasıtasıyla sürekli propaganda ve baskıya maruz bırakılmaktadır. Yarattıkları kamuoyları vasıtasıyla Türkiye-Ermenistan, Ege sorunları, PKK, Kuzey Irak ve insan hakları konusunda sürekli baskı altında tutulmakta ve Türkiye ulusal gücünün gerektirdiği enerjiyi sorunların çözümünde değil, kenini bu ülke ve kuruluşlara karşı savunmakta kullanmak zorunda bırakılmıştır.

(xi) Nitekim, dış politika tartışmalarına fırsat verilmediğini Atilla İLHAN, bir yazıda şöyle ifade eder:

"İnönü dış politikada kimseye güvenmezdi. İstikbalimizi sanki kan dökerek almamışız da mevcut sistem bize lütfen vermiştir. Bu yüzden sistemden yana çıkmak, asla onu kızdırmamak lazımdır. Türkiye'nin hayati çıkarlarını bile savunmak gerekse bu devlete ve millete güvenerek yapılmaz. Bundan ısrarla kaçınılır. İş devletlerarası dengeleri kullanmakta, şu ya da bu devlete yaranmakla çözümlenmeye çalışılır. Üstelik bunlar yapılırken de o kadar pasif, renksiz ve ürkek davranılır ki, sonuçta sistemin dikte ettiğine boyun eğildiği halde, bu büyük bir zafer gibi sunulur." 1950'lerden sonraki dış politika uygulamalarını gördükten sonra, 1940 Tarda Türkiye'den toprak ve Boğazların kontrolünü isteyen Rusya'ya karşı rest çeken İnönü'ye hiç olmazsa birazcık haksızlık edildiği kanaatindeyim.

(xii) Sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlardaki batılılaşma Atatürk'ün gücü ve milletçe tartışılmaz biçimdeki önderlik niteliğinden kaynaklanmıştır. 1830'lardan itibaren Osmanlı aydını içinde bulunan çapraşık ve karışık durumlardan ancak, Batılılaşma ile kurtulabileceği noktasına gelmiştir. Türk Kurtuluş Savaşı da Batı fikir ve felsefesi ile yetişmiş, ancak Batı'ya karşı savaşmak zorunda bırakılmış Atatürk ve arkadaşları tarafından kazanılmıştır. Mustafa Kemal ve arkadaşları "**çağdaş uygarlığı**" yakalamak için, Türkiye'nin Batının içinde yer alması gerektiğine inanmışlardır. İşte bu inanç, Batı uygarlığına hayran, çağdaş ve liberal yönetimin, Cumhuriyetin temelini atarken oluşturmuş olduğu felsefedir.

(xiii) Gerçekten Şeyh Sait isyanının çıkmasında İngiltere'nin oynadığı rolün önemi inkar edilemez. Şeyh Sait olayları ile ilgili çatışmalarda binlerce asker ve sivil memleket evladı hayatım kaybetti. Sait de isyanın bastırılmasını müteakip kaçarken yakalanarak idam edilmiştir.

(xiv) MC tarafından hazırlanan anlaşma, 3 Haziran 1926'da imzalandı. Buna göre, Musul petrollerinden elde edilecek %10'luk pay 25 yıllık karşılığı, 500 bin sterlin üzerinden ödenmesiyle tüm haklarımız ortadan kalkmış oldu.

(xv) Bugünkü BMO'nünde MC'den farklı olmadığını tüm dünya Kıbrıs'ta, Keşmir'de, Afganistan'da, Ortadoğu'da, Körfez Krizinde, Somali'de, Bosna-Hersek'te, Karabağ'da, Çeçenya'da gördü ve Çin'in Doğu Türkistan'da yaptığı zulme ses çıkartmamasını, Arnavutluk olaylarında sessiz kalmasını düşünürsek, galiba ellerimizi başımızın arasına alıp düşünmek, meselelerimizi batının güçlü ülkelerinin insafsız çözümüne bırakmamak zorunda olduğumuzu anlamak zorundayız.

(xvi) Ancak, rahmetli hocam Tahsin ÜNAL'ın dediği gibi, "Kerkük'e kadar olan yerlerde oturan kalabalık bir Türk nüfus, 5 Haziran 1925'de imzalanan

antlaşma ile Arap idaresine (Irak) terk edilmiş, her nedense, mesela Hatay'da olduğu gibi buradaki Türkler için yeni bir statü istenmemiştir.

(xvii) Sovyetler, 7 Ağustos 1946'da verdikleri bir nota ile, Postdamda ileri sürdükleri istekleri Türkiye'den istediler. Türkiye, Sovyetlerin Boğazların kontrolü hususundaki isteklerinin ve toprak taleplerinin kesinlikle kabul edilemeyeceğini 22 Ağustos 1946 tarihli karşı nota ile bildirdi. Sovyetler ayrıca Yunanistan'da komünist bir rejim kurarak bu ülkeyi komünist kontrol altına sokma faaliyetleri bir iç savaş dönüştür.

(xviii) 1877-1878 Osmanlı-Rus (93 Harbi) Osmanlı'nın mağlup olması ile bitti. Edirne düştü. Doğuda Kars, Ardahan, Batum, Eleşkirt, Beyazıt Ruslar tarafından işgal edildi. 1878'de önce Ayestefanos, sonra Berlin antlaşmaları imzalandı. Bu antlaşmalardan sonra Osmanlı'nın küçülmesi ve hızlanması hızlandı. 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü garanti eden Avrupa devletleri bundan vazgeçmeye başladılar. 28.02.1878 Ayestefanos Antlaşması ile Sibistan, Karadağ, Romanya bağımsızlıklarını kazandı. Sınırları bugünkünden çok daha büyük olan Bulgaristan kuruldu. Bosna-Hersek Berlin Antlaşması ile Avusturya'ya bırakıldı. Eleşkirt ve Beyazıt Osmanlı'ya geri verildi. 1878'de Kıbrıs'ın işgalinden sonra İngiltere, 1881'de Mısır'ı işgal etti. Aynı tarihte Fransa Tunus'u topraklarına kattı. 1876'da Anayasanın ilân edilmesi dahi bu parçalanmayı durduramadı. 1911'de İtalya Trablus'u işgal etti. 20.04.1912'de 12 aday işgal etti. 8 Ekim 1912'de Balkan Savaşları başladı. Edirne düştü. 12 Ekim 1912'den sonra Yunanlılar tüm Ege dalarını işgal ettiler. Şubat 1914'de Londra'da toplanan elçiler konferansında İmroz ve Bozcaada dışındaki bütün adalar Yunanistan'a ve 12 ada İtalyanlara bırakıldı. 1947'de 12 aday İtalya Yunanistan'a verdi. Lozan barış antlaşması Ege adalarının Yunanistan'a ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye bırakılmasını kabul ederek durum hukukileşti. (xix) İngiltere, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs Rum ve Türk toplumlarının taraf olduğu uyumsuzlukta, taraflar karşı görüşlerini iki toplumun eşitliği ve ortaklık prensiplerine dayalı egemen, bağımsız ve ülkesi bütün bir devletin kurulması suretiyle uzlaştıran Zürih-Londra Antlaşmaları ve bu antlaşmalarda yer alan esaslar uyarınca hazırlanmış olan 1960 Lefkoşe antlaşmaları, Kıbrıs sorunu ilgili taraflar arasında hukuki bir zemine oturmuştu. Aslında, 1950'lerde başlayan Rum mücadelesi, Kıbrıs'ı İngiltere'den kurtararak bağımsız yapmak için değil, Ada'yı Yunanistan'a bağlamak yani **ENOSİS** için başlatmıştır. O günden beri süren mücadelede Kıbrıs Türkleri, Kilise önderliğindeki bu Yunan-Rum isteklerini engellemeye çalışmaktan ibarettir.

(xx) Türk-Yunan ilişkileri, 1954-1960 döneminde Kıbrıs olaylarının etkisinde kalarak gelişti. Konuyu BM'e götürün Yunanistan, başta Kıbrıs'ta ki İngiliz yönetimi olmak üzere, Türk toplumunu ve hatta ılımlı ve Enosis konusuna olumlu bakmayan Rumları da hedef alan bir terör örgütünü, yani EOKA'yı faaliyete geçirdi. Örgütün başına geçen general **GRIVAS**, Başpiskopos **MAKARIOSTa** birlikte Türkleri yok etmek için plânlarını yürütmeye başladılar.

(xxi) 1960 Kıbrıs Anayasasının getirdiği düzenleme, önce 1959'da Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan **ZÜRİH** Antlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu antlaşmaya Kıbrıs Rum ve Türk toplumlarının temsilcileri de imza koymuşlardır. Bu anlaşma ile iki toplumun Kıbrıs'ta iktidarı nasıl paylaşacakları belirlenmiştir. 1960'da imzalanan **KURUCU**., **GARANTİ** ve **İTTİFAK** adını taşıyan üç antlaşma ile İngiltere, Yunanistan ve Türkiye tarafından imzalanmıştır. Türk ve Rum toplumları tarafından da imzalanmıştır. Kurucu antlaşma, İngiliz üsleri hariç Kıbrıs Cumhuriyetini Kıbrıs Adası üzerinde kuruyordu. Garanti antlaşması ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasal düzenini garanti ediyordu. Son olarak Yunanistan, Türkiye ve iki toplumu temsilen Kıbrıs Cumhuriyeti bir ittifak antlaşması imzalamışlardır.

(xxii) Jojson Mektubunda 1947 tarihli Türk Amerikan Yardım Antlaşmasına göre, Türkiye verilen askeri yardım malzemesinin Kıbrıs'ta kullanılmayacağını hatırlatıyor ve Kıbrıs'a müdahale eden Türkiye'ye Sovyetler müdahale ederse, NATO Türkiye'yi korumayabilir, diyordu. Bu mektup Türkiye'de infial uyandırdı. Ama buna rağmen, Türkiye 8-9 Ağustos 1964'te Erenköy'deki Türk Mücahitleri kuşatan Rum çetelerine Barış Gücü engel olmaması üzerine, bu bölgeye hava harekâtı düzenleyerek Rum saldırılarını püskürtmüştür.

(xxiii) Barış Harekâtı, önce Yunanistan'da Cuntanın sonunu getirdi. 25 Temmuz'da başlayan Cenevre görüşmelerinde ateşkes koşullarına uyulacağı kararlaştırıldı. 8-13 Ağustos 1974 görüşmeleri başarısızlıkla bitince 14 Ağustos **1974'te İKİNCİ BARIŞ HAREKÂTI** başladı. Üç gün içinde Türk kuvvetleri KKTC'nin bugünkü topraklarını oluşturan bölgeyi kontrol altına aldı. Yunan ordusu, Türkiye ile savaşı göze alamadı. Cuntanın devrilmesinden sonra iktidara gelen **KARAMANLİS**, Türkiye'nin müdahalesine engel olmayan Batı'yı protesto etmek için NATO'dan ayrıldı. Askeri kanattan çekilen Yunanistan'ın tekrar dönmesi Türkiye'nin onaylaması ile mümkündü. Maalesef, 1980'deki İhtilal lideri Kenan Evren, NATO Komutanı general **ROGERS'in** Ege hava sahasında Yunanistan tara-

tından çıkartılan sorunları çözeceği sözüne karşılık Yunanistan'ın NATO'ya dönmesine müsaade etti. (xxiv) Nitekim, Yunan Cuntasının kuvvetli adamı general Yoanides Batı Trakya'daki Yunan kuvvetlerinin Türkiye'ye karşı saldırıya geçmesini istemişse de, bu istek, cuntanın diğer üyeleri tarafından önlenmiştir. (xxv) Türkiye, ABD'nin girişimlerini dikkate alarak GK'nın 353 sayılı kararını kabul ederek 22 Temmuz 1974'te saat 17.00'den itibaren ateşkes kararını kabul etmiş ve buna uymuştur. Yine 353 sayılı karara uyarak Türkiye, Yunanistan ve İngiltere 25 Temmuz 1974'te Cenevre'de toplandılar. 30 Temmuz 1974'te Cenevre Deklarasyonunu yayımladılar. Bu deklarasyona rağmen Yunan ve Rum kuvvetleri, Türk bölgeleri etrafındaki muhasarayı kaldırmadılar. Ateşkesi riayet etmeyerek çarpışmalara devam ettiler. Bunun üzerine Rauf Denktaş'la Rum toplumu lideri Glafkos Klerides'in de katıldığı İkinci Cenevre toplantısı 14 Ağustos 1974 sabahı Türk heyeti tarafından kesilerek 2. Kıbrıs Barış harekâtı başlatıldı. Bu harekâtın sonunda Türk kuvvetleri Magusa-Lefkoşe-Kokina-Lefke hattına ulaşarak adanın yaklaşık %36'sını ele geçirdi. 11 yıllık Türk toplumunun ızdırabını görmeyen Batı, 2. Harekâta çok büyük tepki gösterdi. Bu tepkinin en sertı Sovyetlerle ABD'den geldi. (xxvi) Silah ambargosuna Türkiye'nin cevabı 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devletini kurdurmak biçiminde olmuştur. Bu gelişme hem Türkiye'nin ve hem de Türk toplumunun Kıbrıs'taki durumunu daha da güçlendirmiştir. Ayrıca Türkiye, 26 Temmuz 1969 tarihli Türk-Amerikan Savunma İşbirliği Anlaşmasını (Defense Cooperation Agreement) yürürlükten kaldırdı ve Türkiye'de tüm ABD üs ve tesislerini TSK'nın kontrol ve gözetimi altına aldı. Ambargo, 26.07.1978'de kaldırıldı ve ABD ile SEİB Anlaşması (Defence and Economic Cooperation Agreement) 29.03.1980'de imzalandı. (xxvii) Türkiye ambargonun hafifletilmesi umuduyla bir iyi niyet jesti olarak bazı birliklerini çekeceği sözünü verdi. Ancak, ABD tüm dikkatini Camp David Anlaşmasıyla Mısır-İsrail görüşmelerine çevirmişti. Türkiye'nin o sırada bir önceliği ABD gündeminde yoktu. (xxviii) Toplumlararası görüşmelerin ilki 28 Nisan-1 Mayıs 1975'te Viyana'da yapıldı. Dört toplantıda bir sonuç elde edilemedi. 27 Ocak 1977'de Denktaş-Makarios zirvesi yapıldı. 12 Şubat 1977'de Denktaş ile Makarios arasında 4 maddelik bir anlaşma imzalandı. Anlaşmada iki temel unsur vardı. İlki, iki topluma dayalı Federal bir cumhuriyet kurulacaktır. İkincisi, federe devletlerin toprak düzenlenmesini ekonomik yeterlilik, verimlilik ve toprak mülkiyeti prensiplerine göre yapılacaktır.

03.08.1977'de Makarios öldü. **S. Kyprianu** Cumhurbaşkanı seçildi. Toplumlararası görüşmeler de çıkmaza girdi. Bu arada ortaya atılan ABD plânı federal sistemi kabul etmekle beraber, Türk toplumunun hakları, 1960 Anayasasından da geri götürülüyordu. Bu tarihten sonra yapılan toplumlararası görüşmelerde bir mutabakata varılamadı. Ancak, Türk toplumu bu tarihten sonra Kıbrıs'ta sahip olduğu durumdan şikayetçi olmamıştır.

(xxix) 09 Aralık 1983 Bangladeş'in Dacca kentinde toplanan İslam Konferansında başta Pakistan ve Bangladeş'in taniyacağı ümidi vardı. Ancak, Denktaş'ın dediği gibi "**ABD'nin baskısı**" dost ülkelerin KKTC'yi tanımamasını engelledi.

(xxx) Gali Fikirler dizisinin bu kararla onaylanması, görüşmelerin akışını değiştirmiş ve Haziran 1992'de New York, Temmuz-Ağustos 1992'de ikinci New York görüşmeleri yapılmıştır.

(xxxi) Gali Fikirler dizisinde genel esasları, yönlendirici ilkeler, federasyonun anayasal yönleri, güvenlik ve garanti, yer değiştirmiş kişiler, ekonomik gelişime toplanmış ilkeleri içermektedir. Genel çerçeve anlaşma, her iki toplum tarafından ayrı ayrı referandumla onaylandıktan sonra geçerli olacaktır. Anayasal açıdan iki toplum ve iki kesimli federal cumhuriyet kurulacaktır. İki toplum ilişkileri azınlık ve çoğunluk ilişkisinde olmayacaktır. Federal devlet kurma veya başka bir ülke ile birleşmeyecektir. İki toplum siyasal açıdan eşit olacaktır. Her iki toplum, diğerinin kimlik ve bütünlüğünü taniyacaktır. Gali'ye göre, çözüm iki tarafın da kabul edeceği bir çözüm olmalıydı. Federal yapı iki kesimli de olsa, egemenlik tek bir uluslararası kişilik olmalıydı. İki meclisli yapıda alt meclis 70/30 ve üst mecliste 50/50 oranında temsil edileceklerdir.

(xxxii) 14 Kasım 1992 Milliyet Gazetesi.

(xxxiii) 789 sayılı karara Rum tarafı da farklı tepkiler göstermiştir. Birinci grup, bu kararın Rumların elinde güçlü silah olduğunu savunurken; ikinci grup 789'un önemli değişiklikler yapılması halinde kabul edilebileceğini beyan etmişlerdir. Üçüncü grup ise, Gali Fikirler dizisi Adanın Türkleşmesine yol açacaktır, iddiasında bulunmuşlardır.

(xxxiv) 889 sayılı kararda güven artırıcı önlemlerin doğması için Kıbrıs'ta taraflardan savunma harcamalarının kısıtlanması da istendi. Adadaki mevcut durumun savunulamayacağını belirten GK, daha önce güven artırıcı önlemler çerçevesinde yer alan HARİTA konusundan hiç söz etmedi. GK, Rumlara uyarı niteliğinde mesajlar gönderirken, hatta GK raporunda Rumlardan paranoyak diye söz edilirken, Türkiye'nin tutumundan memnunluk duyulduğu belirtilerek, GAÖ olarak düşünülen ve Maraş'ın BM denetimine verilmesine karşılık Lefkoşa Uluslararası havaalanının trafiğe açılmasını öngören

mini pakete verdiği destekten memnuniyeti ifade edildi. Konsey, Adadaki BM Barış Gücünün (UNFICYP) görev süresini 6 ay daha, 15 Haziran 1994'e kadar uzattı. Denктаş, 889 sayılı kararda Rum yönetiminden **"Kıbrıs Hükümeti"** olarak söz edildiğine dikkate çekerek **"Kararı kabul etmiyoruz"** dedi. (xxxv) Nitekim R. DENKTAŞ, BM'nin Türk tarafından ' karşılıksız olarak Maraş'ı Rumlara vermek istediğini belirterek, Türk tarafına sorulmadan GAÖ paketinde kendileri aleyhine değişiklik yapıldığını vurgulamıştır. Rumların tek hedefinin Maraş'a girmek olduğunu belirten Denктаş, **"Rum tarafının istemem dediği bir anlaşmayı yapmamız bizden isteniyor. Rum tarafı anlaşmayı reddedince verdiğimiz tavizler ayağımıza yapışıp kalacak ve gelecek müzakerelere bir adım ileride başlayacaklardır."** demiştir. Nitekim, B. GALİ, GK'ye sunduğu ara raporda Türk tarafım GAÖ paketine cevap vermemekle suçlamıştır. (xxxvi) 10 Mart 1994 tarih ve 902; 15.06.1994 tarih ve 927; 29.07.1994 tarih ve 939; 21.12.1994 tarih ve 969; 23.06.1994 tarih ve 1000; 19.12.1995 tarih ve 1032; 27.06.1996 tarih ve 1062 ve 23.12.1996 tarih ve 1092 sayılı kararları almıştır. (xxxvii) Nitekim, 24 Ocak 1994 tarihli bir demecinde Yunan Dışişleri Bakanı PANGALOS, **"Kıbrıs, Türkiye'nin AB'ye girmesinin anahtarıdır. Kıbrıs sorunu çözülmeden Türkiye AB'ye giremez. Çünkü, Yunanistan bunu her zaman veto edecektir. Kıbrıs sorununun çözümünde Türklerin istediği siyasi eşitlik hakkı asla kabul edilemez."** demiştir. (xxxviii) Ancak, Körfez Savaşının iyi bir işe yaradığı da söylenebilir. Bu savaş Kuveyt gibi zengin petrol kaynaklarına sahip bölgenin Irak'ın eline geçmesiyle Saddam Hüseyin gibi bir diktatörün bölgenin ve dünyanın başına belâ olmasını önlemiştir. Fakat parçalanmış ve bölünmüş bir Irak'ta, Kuveyt'i kendisine katmış güçlü bir Irak gibi Türkiye'nin çıkarlarına ters düşer. Bölgedeki istikrar ve dengeleri bozar. Kuveyt petrolleriyle devleşmiş bir Irak, Türkiye için bir tehdit unsuru olur. (xxxix) 11. 05.1994 tarihli Milliyet Gazetesi ve Kanal D'ye yaptığı açıklama. (xl) Gerçekten Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarında ve Çekiç Güç konusunda çıkmazları vardı. Çünkü, Çekiç Güç Kuzey hak sorununu Irak'ın kendi bün-

yesi içinde çözümünü önlemiştir. Kuzey Irak'taki Kürtleri koruyucu şemsiye altına almakla onları bağımsızlık yolunda cesaretlendirmiş ve Irak'la uzlaşmaz duruma sokmuştur ve ilişkiler askıda kalmıştır. Boru hattı çürümeye terk edilmiş, buradan elde edilen gelir ve ucuz petrol ithali ortadan kalkmıştır. Kuzey hak Kürtlerinin Batı tarafından Çekiç Güç vasıtasıyla korunması, ileride bölgedeki ayrılıkçı unsurları emsal teşkil edebilir ve aynı yöntem Türkiye'ye karşı da kullanılabilir. Ayrıca Çekiç Güç, Türkiye'de bir takım zararlı faaliyetlerde bulunmuştur. İzinsiz uçuşlar yapmıştır. Kontrolümüzden çıkmıştır. ABD uçağı (Çekiç Güçteki) kendi helikopterini vurarak 26 kişinin ölümüne neden olmuştur.

(xli) Nitekim, eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren, "Çekiç Güç artık zarar vermeye başladı. Ama, Türkiye'de hangi hükümet gelirse gelsin Çekiç Gücü kaldıramaz. Çünkü ABD'ye çok bağımlıyız." derken, eski Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş de, Çekiç Gücün bölgeye yerleşmesinden sonra PKK'nın güçlendiğini vurgulamıştır. (bkz. 23.06.1995 Hürriyet Gazetesi); Çekiç Güç bölgeye geldikten sonra maalesef çeşitli vukuatlar işledi. Bunda Çekiç Gücün tamamen Türk komuta kontrolünde olmamasının da etkisi büyüktür.

(xlii) Artık herkesin bildiği gibi NGO'lar ile bunları bölgeye gönderen ve destekleyen devletlerin derdi Kürtlere olan derin sevgilerinden kaynaklanmamaktadır. Irak petrollerinin Batı pazarlarına kesintisiz akmasını temin ve Kürt unsurunu bölge ülkeleri hak, İran ve Türkiye üzerinde bir baskı vasıtası olarak kullanmaktır. Eğer Türkiye Batının çizdiği rotanın dışına çıkarsa, aynı kart Türkiye için de oynanmaktan çekinilmeyecektir. Batının, NGOTarın ve BM'in bu tutumu, Kürtlerin çok mağdur olan bir toplum durumuna düşmesine sebep olmuş ve dünya kamuoyu ve basını bunu böyle algılamıştır. Halbuki aynı bölgedeki Türkmenlerin durumu hiç kimsenin aklına dahi gelmemiştir. Eylül 1996'da Barzani'nin Saddam desteğinde Erbil ve Süleymaniye'yi ele geçirmesinden sonra, NGO'lar Türkiye üzerinden bölgeyi terk etmiştir. NGO'dan büyük ölçüde yararlanan KDP ve KYB bu ayrılıştan pek memnun olmamışlardır.

KAYNAKLAR

AKANT, İ.
1992

BM Genel Sekreteri ve Kıbrıs,
Milliyet, 02.12.1992.

AKŞİN, A.
1969

Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri
ve Diplomasisi, İstanbul.

- ARI, Ö. **Uluslararası İlişkiler.** **Birliğine Üyeliği,** Güvenlik Kuvvetler Dergisi, Kasım, s.30, sf. 17-22.
- ARMAOĞLU, F. 1993 **Ermenistan Konusu,** Tercüman Gazetesi. 22.02.1993. FRANKEL, J. 1963 **The Making of Foreign Policy,** London.
- 1991 **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980,** Ankara. GÖLÜBOL, M. **Uluslararası politika.**
- BARRACLOUGH, G 1966 **An Introduction to Contemporary History,** London. GÜREL, Ş. 1993 **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993),** Ank
- BATUR, Nur. 1994 **KKTC'ye Abluka Kapıda,** Milliyet Gazetesi, 02.06.1994. İLHAN, A. 1992 **iki Dış politika Anlayışı,** Meydan Gazetesi, 01.09.1992.
- BELK, M. **Milletlerarası Teşkilatlar** KAPANI, M. 1978 **Politika Bilimine Giriş,** Ankara.
- BİLGE, ESMER, GÖNLÜBOL, KÜRKÇÜOĞLU, OLMAN, SAR, SANDER, SEZER, 1989 **Olaylarla Türk Dış Politikası, 1919-1990,** 7. Baskı, s. 338-385. KEYNES, J. H. 1919 **The Council Of For Paris** (Essays and Sketches in Biography'dan aktaran F. Ergin.)
- BİRAND, M. 1994 **BM KIBRIS konusunda açıkça oyun oynuyor,** Milliyet Gazetesi, 06.04.1994. KILIÇ, Altemur. 1994 **Çağdaş Damat Feritler, Ali Kemaller Denktaş'a Karşı,** Türkiye Gazetesi, 08.06.1994.
- ÇANDAR, C. 1994 **Kıbrıs: Türkiye'nin Dış Politikası Var mı?.** Sabah, 02.06.1994. KOCAOĞLU, A. 1993 **Mehmet Uluslararası İlişkiler,** Ankara.
- CLAUDE, L. 1965 **The Impact of public opinion Upan Foreign Poicy and Diplomacy,** London. **İran, Kürtçülük ve PKK,** Avrasya Dosyası, c.2, s. 1.
- COPLİN, W. **Uluslararası Politikaya Giriş.** **Ortadoğu ve Kürt Kuman,** Avrasya Dosyası, c.2, s. 2.
- ERGİN, F. **Uluslararası Politik Stratejileri.** **Suriye ve PKK,** Avrasya Dosyası, c.2, s.3.
- ERGİN Sedat. 1994 **Çiller ile Denktaş'ın Uzlaştığı** Çerçeve, Hürriyet Gazetesi, 24.02.1994. **Kuzey Irak ve Petrol,** Avrasya Dosyası, c. 3, s. 1.
- EVİRAN, 1996 **Türkiye-Avrupa İlişkileri** Çerçevesinde Kıbrıs'ın Avrupa **Millet-i Sadıka'dan Ermeni Mezalimine, c.2, s.4.**
- Bosnalı Müslümanların Acısı,** Avrasya Dosyası, c.3, s.3.
- Rusya Emperyalist ve Yayılmacı Bir Ülkedir,** Avrasya Dosyası, c.3, s.4.

bilig-6/Yaz '97

Adalet Dağıtmayan Bir Mahkeme,
Yeni Forum, c.17, s.326.

Büyük Güçlerin Satranç Tahtası: Afganistan, Yeni Forum,
c.17, s.330.

KOHEN, S.
1994 **Denktaş'a Baskı mı?** Milliyet
Gazetesi, 19.04.1994.
1994 **Güven Azaltıcı Önlemler,** Milliyet
Gazetesi, 27.04.1994.
1993 **Somali'de Neler Oluyor,** Milliyet,
08.12.1993.
1993 **Somali'de Yeni Umut,** Milliyet,
17.03.1993
1995 **Nihayet Bu Kez Oldu,** Milliyet,
31.08.1995

KOYAN, H.
1946 **Kürtler ve Şark İsyanları I. Şeyh
Sait İsyanı,** Ankara.

KÜRKCÜOĞLU Ö.
1978 **Türk-İngiliz İlişkileri,** Ankara.

LEIGH, M.
**The Legal Status in International
Law of the Turkish Cypriot and
the Greek Cypriot Communities
in Cyprus.**

LEVİS, G.L.
1955 **Turkey,** New York: Frederick A.
Praeger.

LONGRİGG,
1986 **Oil in the Middle East,** Londra.

LUCE, H.C.
1935 **Mosul and it's Minorities,** Londra.

MANİSALI,
Frol
1994 **Yeni Kıbrıs Raporunun Getirdiği
Açmazlar,** Milliyet, 05.06.1994.

MANİZADE, D.
1994 **Kıbrıs Problemi Nasıl Çözülür?,**
Milliyet, 31.05.1994.
1994 **Kıbrıs Sorununda Yine Gaflete
Düşmeyelim,** Türkiye Gazetesi, 04.
Şubat 1994.

MONREO, E.
1963 **Britian's Movement in the Middle**

East 1914-1956, London.

MORGENTHAU, H. J.
1968 **Politics Among Nation: A struggle For
Power and Peace,** New York.

Uluslararası Politika.

OLSON, R.
1996 **Kürt Sorunu ve Türk Dış
Politikası,** Avrasya Dosyası, c.3,
s.2, Yaz.

ÖNEN, S.
1993 **Uluslararası Mali Kuruluşlar,**
Ankara.

ÖKE, M.K.

Musul ve Kürdistan Sorunu.

ÖZTÜRK, O.I
1996 **Başlangıcından Günümüze Çekiç
Güç Olayı,** Milliyet, 22-25 Mart
1996.

PEHLİVANLI,
ERİM,H.
1993 **Somali,** Silahlı Kuvvetler Dergisi,
Yıl.112, s.316

SANDER, O.
1987 **ANKA'nın Yükselişi ve Düşüşü,**
Ankara.

SERTOĞLU, S
1994 **Kıbrıs Gerçeği,** 26.04.1994.

SOYSAL, M.
1964 **Dış Politika ve Parlamento,** Ankara.

SPANIER, J.
1965 **American Foreign Policy Since
YWorld War II,** New York.

TOLUNER, S.
1977 **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası
Hukuk,** İstanbul.

OLMAN, H.
1966 **Türk-Arap İlişkileri: Madalyonun
ikinci Yüzü,** Ortadoğu Dergisi, c.6, s.5.
**TürkDış Politikasına Yönveren Etkenler,
(1923-1968),** SBF Dergisi, c23, s.3

YILMAZ, B. A.
1996 **Irak ve Bölgedeki Yardım
Kuruluşları,** Avrasya Dosyası, c.3,
s.4,Kış.

1974 **Yearbook of the United Nations.**

1975 **Yearbook of the United Nations**